

PROBLEMELE CRITICII LITERARE

„Viața românească” și pozițiile criticii AUTORITATEA CRITICII (II)

„Viața românească” și-a deschis paginile numărului 4 problemelor criticii literare. În ansamblu, cuprinsul respectiv reprezintă un succes, înfățișând probleme generale de critică dezbătute și în alte perioade, dar și unele noi. Cei mai mulți dintre colaboratorii numărului atacă aspectele actuale ale profesiei lor, ilustrând o voință comună, marxist-leninistă.

Ancheta organizată printre critici, referitoare la propria lor disciplină, a recoltat răspunsuri strâns înrudite. Silviu Iosifescu, Vera Călin, Constantin Ciopraga, B. Elvin, George Munteanu consideră că achiziția de bază a criticii literare este concepția științifică marxistă despre artă și literatură în general, iar în ultima vreme esecul de formelor dogmatice ale principiilor ei călăuzitoare, precum și proflarea unor temperamente distincte. Mihai Nicoșiu salută bucuria această evoluție recunoscându-și autentic contribuția la păcatele de plină mărime ale criticii, la nesocotirea specificului literaturii, la îngustarea mîinii-tare a raiei de percepție estetică. „Acordind atenția cuvenită acestui fapt (aprecierea de valoare, n.n.), critica din ultimul timp a izbit să realizeze un adevărat salt calitativ, contribuind astfel pe de o parte la o lămurire popularizată a succesorilor literaturii noastre noi, iar pe de altă parte la crearea unui climat de osilitate în dreptății față de tot ce este plin de înfățișare, schematic, lipsă de inventivitate. Critica s-a încadrat astfel activ în lupta pentru creșterea conștiinței literaturii” (pag. 68).

Participanții la anchetă relevă însă ca principial neajuns al criticii literare o relativă îndepărtare de la conținutul de idei al operei examinate, o anume timorare în fața obligațiilor militante, în fața necesității de afirmare curajoasă a opiniilor. Criticii învederează unei înclinări de a prefera, cum observă S. Iosifescu, portretul, aluzia, stilul metaforic, expresii directe, neobișnute, proprii tinutului științific și mai ales unei critici angajate de partea „cauzei generale a proletariatului”. Dacă pentru Vera Călin, grăjii se nu nedreptățesc pe nimeni, artă este un copil cu două mame, aparținând ca și arhitectura științei și artei în egală măsură, în ochii lui S. Iosifescu critica e „știință și artă... dar în primul rînd critică fiind — subliniat de trei ori — și devină știință”. În ce-l privește pe G. Munteanu, criticul revistei „Steaua”, rezolvă netulburat de laconic întrebarea: „P. știință cu artă”. Consideră că, fiind prin definiție legată de contemporaneitate, critica trebuie să se preocupe de modul în care literatura de azi reflectă realitatea socialistă, anchetați se arată nesatisfacți de aportul breslei. George Munteanu o declară net: „astăzi e înainte de toate, problema actualității pe care critica o „dezbate” destul, dar de multe ori e ca și când n-ar face-o pentru că tocmai astăzi n-a aflat modalitatea cea mai fericită de a interveni în acest domeniu. Ar fi timpul ca despre actualitatea în literatură să vorbim cum s-ar zice mai CONCRET”. Decidat și perfect legitim ca și cel referitor la caracterul științific al criticii. Cine are ar contesta primatul actualității pentru critică sau pe acela al științei pentru exercițiul acesteia? Nici unul însă dintre chestionați nu și concretizează obiecțiile, nefolosind cazuri precise din actualitatea colegilor lor sau poate a lor înșiși. Ce carte sau problemă de actualitate a fost tratată superficial, în afara criteriilor noastre de apreciere, apolitic sau vînd și cum cutare critic a părăsit marxismul pentru impresionism, știința în faoarea așa zisei arte? Tăcere!

De aceiași neajuns suferă și răspunsul la ultima întrebare, privitoare la etica criticului. Este nobil — și, vom mărturisii, de mult n-am întâlnit o asemenea — vechime, — să blămăm apăsătorul de plonbore în fața creatorilor consacrați sau de denigrare a altora, în dauna libertății de judecată. În acest sens ne place definiția umanistă, franciană, a lui B. Elvin: „Etica în critică înseamnă respectarea și stimularea acelor valori care coin-

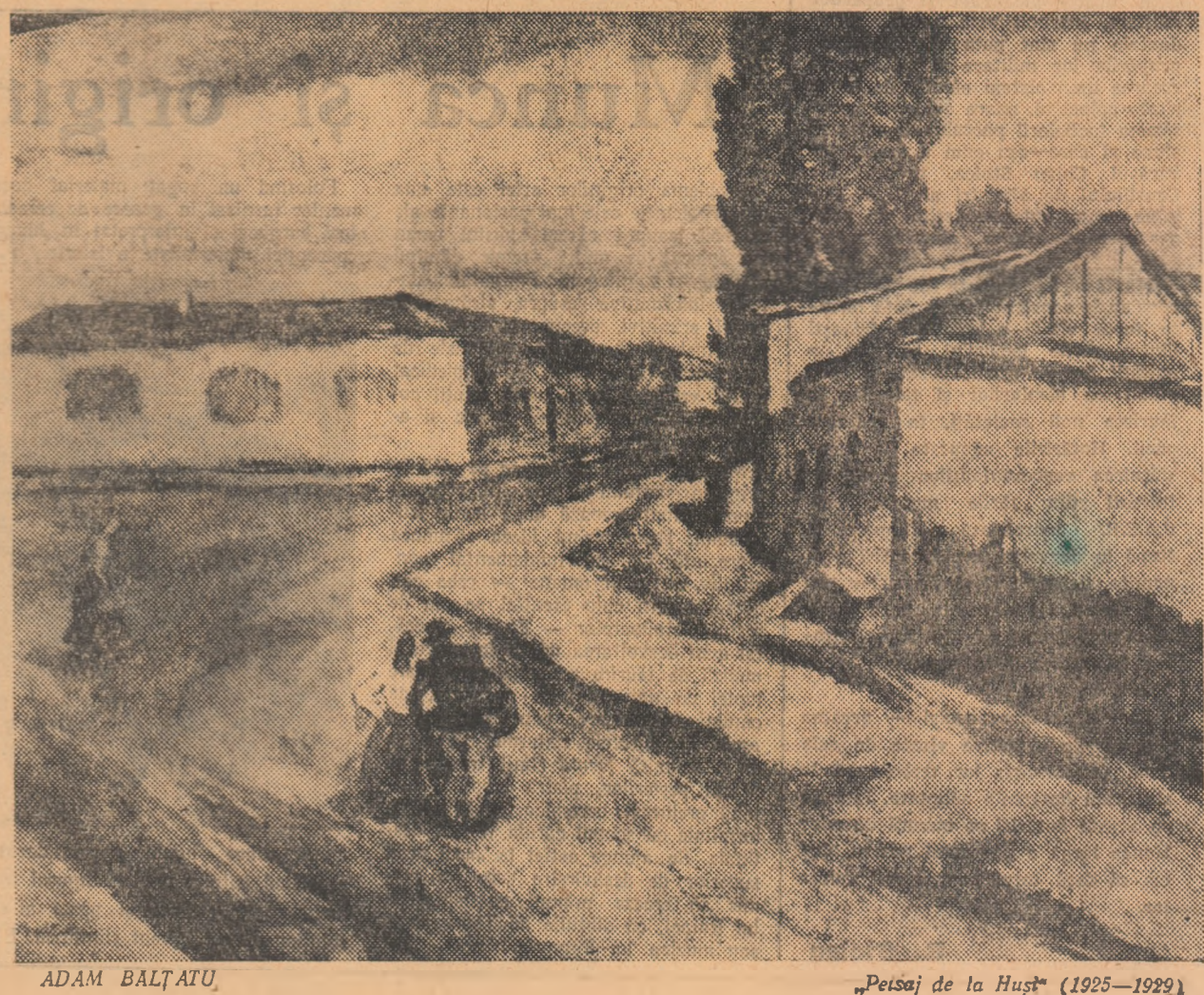
cid cu o umanitate mai înțeleaptă, mai lucidă, mai fericită”. De asemenea aprobăm, tot în răspunsul lui B. Elvin, calificarea palemică ca un „excedent exercițiului al inteligenței, în care se verifică ideile, în care se restabilesc valorile, în care se deosează adevărul, prilej de a se face lumină într-o problemă sau alta. Dacă în toată lupta s-au aruncat chiar cuvinte mai aspre, această lumină le răscumpără și deziluzia e anulată”. Nu putem fi deci de acord cu condamnarea spiritului de grup pronunțat de S. Iosifescu odată cu corectivul însumant al Vere Călin: „Dar poate că pe urmele Domnului Jourdain, un critic poate să tălmăcească fără să știe?”. Toate bune, unde sînt însă exemplele? Sub această literă, ancheta „vieții românești”, foarte merituosă de vreme ce ocazional o clarifică de principii și dezvoltarea unor țare ale criticii, a împărțit toate anchetei întreprinse de „Gazeta literară” cam cu aceeași problemă, dar efectuată printre scriitorii. Criticii poștifi și se ogîndescă nu s-au dovedit mai îndrăzneți decît scriitorii. Cel puțin în acest domeniu, critica nu a rămas în urma literaturii...

Temele abordate în cadrul anchetei au fost rețelute la un mod personal de Lucian Raicu în articolul „Critica literară și prezentul”. Talentatul tînd învoacă argumente proaspete în sprijinul chemării criticii la cercetarea actualității literare și la desăvîșirea ei ca știință. De obicei critica este solicitată în direcția amintită în numele funcției sale sociale, îndrumătoare. Lucian Raicu, fără a neglija sensul influent, actual al disciplinei sale asupra resturilor literaturii, atrage atenția asupra avantajelor pe care critica înșși le dobîndește din frecventarea pasională a producției contemporane. Promovînd valori inedite, controversate, descifrînd mari cariere în germene, încurajînd orientarea scriitorilor către „experimentarea noilor realități”, (de ce numai a tinerilor? n. n.) încurajînd efortul lor de „a pătrunde originalitatea omului CONTEMPORAN”, criticii nu au numai șansa de a interveni creator în procesul unei literaturi fundamentale deosebite de formele vechi, dar se pot contura mai bine pe ei înșiși, își pot elabora puncte de vedere proprii. În acest scop Lucian Raicu reclamă criticilor judecăt de valoare, năzuință care-l consumă cu deplină justificare de multă vreme. Ce înțelege prin judecăt de valoare? Examinarea valorilor prin prisma paritității: „Critica marxistă este o critică „angajată”, deosebindu-se prin aceasta de critica burgheză, aparent „neutră”, ea proclamă deschis PARTINITATEA punctului ei de vedere. „Rezerva” obișnuită este cu desăvîșire inaplicabilă criticului marxist cînd sînt în joc interese majore, cînd intervine necesitatea delimitării literaturii cu adevărat umane, fîscolită de marile probleme ale existenței intime și sociale, de literatura minoră sau falsă, antidemocratică și antiumană”. Făcînd — și aici are dreptate — din judecăt de valoare pivotul actualului critic și lărgindu-i sfera pînă la coincidența cu gîndirea critică înșși, în așa fel încît include atât percepția estetică propriu-zisă, cât și analiza ideilor, dintr-o perspectivă social-politică, de clasă, Lucian Raicu combat și el doctrina criticii de tip lovinescian „sugestivă, artistică, unduoasă”, ca și urmele ei în critica actuală, unde se trădează prin refuzul „opinieii clare și motivate”, prin împrumutarea mijloacelor artei. Originalitatea operei de artă fiind o originalitate de conștinut și nu doar de expresie, nu

poate fi surprinsă decît de o judecăt de valoare cuprinzătoare a ambelor laturi. Autorul este de părere că judecăt de valoare riguroasă se compune din doi timpi: a) supunerea la obiect sau descrierea lui și b) depășirea lui sau aprecierea critică, care este o mișcare complexă, așa cum s-a arătat mai înainte. În calea realizării judecății de valoare astfel concepută stau o serie de dificultăți provocate de caracterul contradictoriu al cerințelor critice, remarcă în Lucian Raicu, și înfruntarea lor constituie altă însușire a articolului său. Despre „deșirire e vorba”. Să ne oprim la una din ele. Critica înseamnă înainte de orice receptivitate sau înțelegere, în principiu universală, dar „receptivitatea e dublată și limitată de nevoia formulării unei judecăți care să cristalizeze valoarea obiectivă a operei. Liberalismul criticii... implică în sine pericolul dizolvării judecății în înțelegere”. De aici, deduce L. Raicu o serie de „consecințe”: criticul trebuie să fie tolerant și intolerant, obiectiv și subiectiv, să participe la dezvoltarea unei tendințe în detrimentul alteia și să fie și rezervat spre a putea percepe și alte tendințe. Cum se soluționează dialecticele aceste exigente? Răspunsul nu este ferm: mai degrabă e eclectic și vag: „întîi, să se evite cursa subiectivității, nu recădem într-însa”. De altfel, odată ajuși aici, nici nu are rost să mai discutăm. Rămîne să ne vedem acasă de treabă, sforțîndu-ne să atingem idealul propriu prin autoeducație. L. Raicu își „imaginează” și practic conduta criticului „măsurată”. „Va recunoaște atunci cu cea mai deplină seninătate valorile produse de orientarea literară pe care el, în un moment dat, o socotește nepotrivită”. Va combate, de va vîlă olimpianismul”, va păstra însă cea mai înaltă considerație lui Goethe... Va considera satura un gen incomplet, dar va prețuie genul lui Caragiale... Va fi plătisul de poezia de atmosferă, nu va ignora însă valoarea unui poet ca Bacovia... Va repudia lirismul în materie de roman, Sadoveanu va rămîne pentru el un scriitor mare... Pot fi de părere că tendința „deschisă” pune în pericol arta, mai va împiedica însă această părere să vadă în Tolstoi pe scriitorul cel mai mare al timpurilor? Ce se desprinde din aceste evenlualități? În afară de L. Raicu confundă unora maniera specifică a scriitorului cu genul sau cadrul în care se exercită, el e dispus să cîntărească produsul independent de producător, să aprecieze arta în afara fie a conștințului, a filozofiei propagată (cazul Goethe), fie a metodei sau modalității artistice utilizate (cazul Bacovia), să valorifice deci talentul ca atare oriunde l-ar descoperi. Nu riscă L. Raicu să uite de propozitiile sale critice care îi dictau tocmai contrariul? Procedînd așa, ne abotomăm criticii estetice pure abotind ca unic instrument gustul: leppădm, rădăcinile și mîncăre fructul! Interlocutorul nostru va riposta, sîtem siguri, că a fost greșit înțeles și chiar denaturat indicîndu-ne numărute pasaje din articolul său în care vorbește și eclecticismul ideologic și subiectivismul estetic. Sistem conștinut de aceasta este poziția sa. Noi însă am semnalat cîteva din aspectele hotărîtoare pozitive ale intervenției sale. Am fi putut numai să subliniem unele conștinții locale și inconștințele care, menținute, ne împiedică să-i asimilăm intențiile în întregime lor și care, după noi, provin dintr-o eroare inițială, dintr-un amestec de planuri. L. Raicu a identificat situații deosebite, chiar opuse, dialectice. Prezențiile antagonice față de critică, ordinile criticii cum le numește Raicu, se formulează și se rezolvă altele, în raport de situația dată. (El însuși e recurs la acest criteriu, dar

din păcate, numai într-un singur caz, acela al relației dintre tradiție și inovație). Contradicția dintre înțelegerea tuturor tendințelor, dintre neutralismul sau liberalismul critic pe de o parte și pe de alta posturarea unui punct de vedere, a unei tendințe unice, a paritității este ireductibilă. Aici trebuie să alegem. Contradicția dintre înțelegerea tuturor stîiturilor sau modalităților reale, termenii socialist și așezarea unor preferințe individuale pentru una din aceste variante, socotită mai aptă decît alta să înfățișeze esența realismului socialist sau datorită unei mai unor rațiuni individuale este însă o contradicție neantagonică. Pînă la ce aceluși taler pe Joyce, Hemingway, Proust, Solohov, sînt „neutriți”? Plăcîndu-mi mai mult Solohov decît Hemingway sau iners nu are importanță, reclamînd dreptul la preferințe personale, raționale sau nu, nu implic, cum afirmă Raicu, „un factor de anulare a criticii” și, oricum, nu ies din limitele paritității. Criteriul meu de bază rămîne același. Extinzînd marginea obiectului discutat pînă la înglobarea altor curente, metode sau forme literare din trecut sau din prezent dar din afara socialismului, termenii contradicției nu mai apar firește alt de intransigenți, dar esența ei se păstrează. Nu pot, admirînd talentul lui Kafka, să ignor în mod deliberat și ca pe o anexă vestimentară kafkianismul sau „kafkastrafismul” cum îi spune un critic francez, printr-un inspirat cuglambur, adică viațuina irațională, tragică și apocaliptică a omului care îi este organică. Tot așa și cu Bacovia, poezia de atmosferă! Însofește și dincolo de moarte pe poetul „Plumbului”, chiar dacă poezia de atmosferă au fesus-o înainte și după el și alți simbolizii minori sau nu. Pe temeiul aceluiași criteriu, îl poziție marxist-leninistă, sînt însă dator să înțeleg pe artiștii pometații în sensul bine cunoscut de toată lumea și de L. Raicu mai bine poate decît mulți alții, adică în mod critic. Refin cea ce este de refînat din Kafka sau din Bacovia, sensul protestatar, denunțarea oprîmării conditiei umane și mă despărț de ei acolo unde ei capitulează, nedîndînd seire. Nu aceasta este judecăt de valoare la care rînește și pe care de altă ori, în criticile sau eseurile sale, a minuit-o Lucian Raicu?

Mihail Petroveanu

ADAM BALȚATU

„Peisaj de la Huși” (1925—1929)

Geo Șerban

De la Casa Scriitorilor

Literatura de actualitate și copii

Comisia de literatură pentru copii a organizat la Casa Scriitorilor o dezbateră care a avut loc vineri, 23 mai.

Referatul prezentat de Gică Luteș a suscitat discuții animate, la care au participat: Octav Păncu-lăși, Nicolă Tănase, Victoria Huber, Delia Sirbu, Ilie Stanciu, I. Bică, Ion Brad, Ion Hobană, V. Vintu și, în cheiere, Vladimir Colin.

A reieșit din discuții necesitatea a-bordării cu curaj a problemelor actualității: problemele educației comuniste a noii generații. Vorbitorii au arătat, totodată, că volumele autorilor discutați — Sanda Doiș, Nicuță Tănase, M. Sintimbreanu și V. Vintu — reprezintă un real progres în literatură pentru copii, pe un drum care trebuie continuat.

O discuție interesantă

Prozatorii adunați vineri, 23 mai, la Casa Scriitorilor, au discutat, pe baza unui referat al lui Aurel Măreș, despre ultima carte a lui Aurel Măreș: „Noaptea înfrîngătoare”.

Participanții la discuție — A. Lumogă, Ieronim Serbu, Laurențiu Fulga, I. Pătru, Radu Lupan, Al. I. Ștefănescu, Marin Mihalache, Nicolae Jianu — au relevat succesul încontestabil al autorului, care aduce, cu „Noaptea înfrîngătoare”, o contribuție valoroasă la literatura noastră patriotică.

Pămîntul nu e singe, nici oseminte strămoșești, nici înrădăcinare în general pămîntul nu e mitic și realitate economică; el are — în romanul rural — rolul pe care banii îl au în romanul balzacian: catalizator al pasiunilor. Valori etice, indeosebi demnitatea umană (care realizîndu-se în societate e valoare socială) sînt în funcție de valoarea fundamentală a colectivității sătești: pămîntul. E firesc ca reforma agrară să sîrmească în Lunca toate pasiunile și e firesc ca romanul lui Titus Popovici — „Setea” — să arate confruntarea pasiunilor „atînturilor” valorilor. Lă-sînd libere patimile, autorul a realizat multe scene de mare intensitate: selectînd cu o bună știință a tipicității, realizează cîntărea atînturilor fundamentale. Ca și în „Răscolul”, evenimentul esențial (aici, reforma agrară) este precedat de o pregătire mințioasă dar, spre deosebire de această capodoperă a romanului românesc, pregătirea e disproporționat mai lungă decît evenimentul esențial. Dacă în primele două treimi ale cărții — pregătirea reformei agrare — ritmul e mai lent și pe lîngă scene puternice, emoționante, se mai găsesc și pagini de mai mic interes, ultima treime (înfrîngerea reformei agrare) e o suită neîntreruptă de scene intense la un nivel deosebit care-l indică pe Titus Popovici drept un fruntaș al prozei de azi.

Mitru, al cărui nume ar fi trebuit — într-o născută intenție a roman-cerului — să-l poarte cartea (dar care nu e cel mai interesant personaj) e stăpînit de o pasiune fără obiect, Nepotul Anei e o energie care nu poate cristaliza fiindcă toate posibilitățile practice de a avea pămînt îi sînt interzise. Sărac, fără pămînt, cu o nevastă săracă, Mitru Moș se întoarce de pe front cu o dorință de

Conștința necesității istorice

dreptate care rămîne fără obiect pînă în momentul în care acțiunea partitidului nostru dă posibilitate acestei energii să cristalizeze pe un obiectiv concret. Devenind comunist, Mitru devine tare și scena confruntării între el și Spinău și reînscăpă și ei aceea în care Mitru se pîtrunde de importanța lui ca președinte al comisiei pentru împrumutarea. Din momentul în care Mitru înținește partidul, el se integrează istoriei, e purtat de fluxul ei fără conflicte interioare, fără drame, firesc.

Găvrilă e o persoană mult mai complicată: ăran bogat, pocăt, cu cele șapte buze, cu mulți copii pe care-i însoară și-i fine pe lîngă casă, acest chibub cumpănit și chibuzat, înțîrit în smerența sa, nu e un ipocrit: e fine sincer la o ordine și la un echilibru care îl sînt profitabile. Drama lui este — într-un sens — asemănătoare (mai concentrată, însă) celei a lui Ilie Moromete. Ca și Ilie, Găvrilă și-a strîns în jurul său familia pe care o menține unită și în ascultare, ca și el — dar în alt moment istoric — e în defensivă. Ilie și Găvrilă au ajuns la un echilibru pe care vor să-l mențină, și-au illept un nec plus ultra economic. Ille luptă însă cu infiltrarea capitalistă, el nu vrea să devină chibub fiindcă pentru asta ar însemna să folosească anumite metode care l-ar dezumaniza. Or, cea ce apără Ille Moromete este o anumită sen-nătate, o anumită detașare de aspra luptă a vieții. Starea de mijloc și se pare propice putîndu-se menține într-o anumită autonomie materială, îmbogățirea peste această limită semnifică însă acapărarea omului de

către avere. Dar acest echilibru nu se poate menține în furtia patimilor dezlănțuite. Găvrilă Ursu și-a durat o stare economică mai stabilă, el nu e mijlocul bătut de vînturi, dar și el și-a impus un nec plus ultra, un termen ascensional, și el își apără echilibrul suletesc cu același rezultat: citadela lui întărită explodează pe dinăuntru. Pasiunile pe care chibubul pocăt cerează să le poarte refuza — căci Găvrilă e un refuțat; ceea ce la Moromete e o dezlăbare socială, față de stat, la Găvrilă e o de-dublare față de sine însuși — izbuc-nesc. Ezechil, intruparea instinctului primar, vrea să i se dea pămîntul său, el e revolta impulsivă împotriva ordinii taților. Maria — cea amară — e o frumusețe otrăvitoare ai cărei iubiți mor violent. Ordinea stabilită de tații familiei se slăbiră. Uzechil moare ucigăș, Maria păcă-tuiește, mama îl blestemă, într-o scenă de mare forță bătrînul im-parte averea păstrîndu-și cele pămînt-ului mortului, al lui răzvrătit. A-părînd un stătu quo profitabil, ordi-ne interioară, familia și statul, Găvrilă înțelege totuși — dreptul în-telegerii e suferință — că adevărul lui era nedrept, că sub pace se as-cundeau uri iar ordinea sa era gene-rală de pasiuni. Căci pasiunile pozitive nu pot aduce liniștea, iar un echilibru în achiziții e precar, se prăbușește.

Ana moare, aparent în triumf: letele ei s-au ridicat socialmente, sînt doamne. La masă stau soții sti-mați de sat și nepotul, băiat cu carte, alături de logodnica sa, lată trumoașă și cu bani. Dar inteligența

ea vie o face să înțeleagă că truda e cumpănită a dus la un eșec, că valorile pe care își ridicase edificiul erau subre și aveau să se prăbușească îndată după moartea ei. În-cercarea lui Găvrilă Ursu de a fi un posesiv desprins de posesiune a eșuat, de asemenea. Găvrilă, se opunea — fără să știe — unui mare proces revoluționar care avea să-l zguduie, să-l zdrobească. Mitru Moș se sî-tuase pe firul istoriei în mod spon-tan. Dar fie că se integrează istoriei, fie că i se opuneau, acești oameni participau la ea prin pasiunile lor. Ardeleanu, George și Suslănescu în-cercuau însă să înțeleagă istoria.

Ardeleanu rămîne — ca și în „Străinul” — aceeași figură atașată dar depersonalizată; militanțul integrat istoriei prin rațiune dar a cărui istorie personală nu apare, omul care își subsumează pasiunile istoriei înțelegere ar fi putut fi figura centrală a cărții, dar nu este fiindcă autorul nu-i înfățișează dimensiunile interioare ci numai manifestările exterioare care sînt necesare și adecvate. Ardeleanu rămîne exemplar, chiar în moarte, dar fiind înfățișat ca simplu exponent pare mai mult o abstracție. George și Suslănescu, în schimb sînt vii, refîn atenția și relie-fează încă o dată capacitatea deose-bită a lui Titus Popovici în înfățișarea mediilor intelectuale. Comunistul George și labilul Suslănescu se opun, se atrag și se resping într-o unitate dialectică alcătuită comentariului semi-nicativ al acțiunii. Suslănescu e, ca și în volumul anterior, un opor-tun în contrast. El vrea să se integreze mistic unui mare curent de energie pentru a se putea simți

puternic prin energie transmisă; dar incapabil de orice elan, de orice de-pășire a eului său, se refuza, cu pompă teoretică, oricărui participării la mișcările istoriei. Suslănescu nu e o natură hamletică fiindcă drama lui nu e pe planul ideilor, el nu e un carierist fiindcă vîrcolurile sale sînt inadecvate (vezi scena excelentă din biroul lui Papp de Zerind), oport-unismul său e al piliturii de fier pe un cîmp în care două magnețe își exercită influența.

El e atras și respins de George în măsura în care acesta reprezintă — pentru profesorul de istorie — libera integrare în necesitate (spre care Suslănescu aspiră). George e deci posesorul marelui secret de care la-deposează lui Suslănescu o parte și respînda cu aceeași forță. Pentru Suslănescu jocul inteligenței critice nu e o modalitate a rațiunii practice, el este un pretext intelectual de a se refuza unei energii de care se apropie prea mult. Cînd inteligența — capacitatea teoretică — devine pretext al lașițăților, ea este lamen-tabilă și Suslănescu știe asta, și se disprețuiește pentru asta în aceeași măsură în care se îndrăgește, ase-mîni unui Narcis care ar vedea o-gîndindu-se în apa lacului o față dezgustătoare din contemplarea orică-va a careia nu se poate, totuși, smulge.

În așezunea pe care George o sem-nează, cerînd să fie primit în detaș-amentul înaintat al clasei muncitoare, se află, printre motivările a-cestui act, și o formulă care îl defi-nițește: „...conștința necesității isto-rică...” George fusese mulțumit învăt-or la Lunca și-și făcuse cu pricepere și pasiune meseria fără a se întreba

însă ce se va întîmpla cu copiii pe care el l-a educat. Sentimentul răs-punderii, foarte pronunțat la el, funcționează însă limitativ. Ororile războiului, confruntarea cu o altă civili-zare, îi obligă să se întrebă: dacă a-și face datoria și a fi alături într-o societate nedreaptă nu înseamnă de-fapt, a susține nedreptatea. George înțelege deci necesitatea participării la mișcarea revoluționară care dă posibilitate oamenilor să ducă o existență umană și transformă acțiunea pedagogică, dintr-un act grăbit, fără bază materială, într-o acțiune etică și permanentă. Ca orice uman-ism, comunism și pedagogic, crede adică în perfectibilitatea infinită a oamenilor, spre deosebire de uman-ismele anterioare însă, înțelege că transformarea oamenilor nu poate fi numai o chestiune de metodă pedago-gică pe planul ideilor, ci e vorba în primul rînd de o justă integrare în real. Fără înălturarea exploatarei economice, libertatea, demnitatea ete-rămîn idei vagi, ineficace, demago-gice. George înțelege că lupta par-tidului nostru e justă și se înteg-rează.

Pornind de la conștința înțelegerii necesității, George se întîlnește cu Mitru care pornise pe calea spon-tană a satisfăcării pasiunii funda-mentale. Ei realizaseră, fiecare, o la-tură a revoluției interioare și aceasta deschide noi conflicte posibile: rămîne ca George să experimenteze și afectiv ceea ce realizează numai rațio-nal, rămîne ca Mitru să înțeleagă și rațional integrarea sa pasională, pentru că revoluția interioară să fie completă. În orice caz, „Setea” e un roman independent, valabil în sine (nu am vorbit de numeroase perso-naje secundare bine realizate — Emilia, Păicu, Cordiș etc. —, de scene admirabile: cearta femeilor la fîntînă, urmărirea prin pădure, înfruntarea luncanilor cu moșojani etc.), roman emoționant al vremii noastre. Este un omagiu adus partidului care a dat pămînt țărănilor.

Paul Georgescu

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A COPILULUI

Dudu...

Dudu are cinci ani, doi ochi albaștri, veseli și lecoditori, și-un năsuc mic și rotund cu un nasture. Dimineața, după ce se scoală, de multe ori nu se mai îmbracă. Sare din pat și-o zbughește pe ușă, afară, la joacă, numai în cămașă. Are cămăși scurte, la-jung numai până la genunchi, dar lui nu-i pasă. În ușă îl întâmpină e-un lătrat vesel. Dora, o cățelușă roșcată cu sprâncene albe. Se așază pe picioarele dindăr, ține capul țepăni și-i întinde lăbuța. Dudu o privește și prinde să râdă. Cățelușă clipeste des, dar rămine mai departe cu lăbuța întinsă, țepăni și gravă. Dudu n-are înocrot, trebuie să-i întindă și el mîna. După asta, Dora începe să-i sară voioasă în preajmă, i se urcă cu lăbuțele pe piept, vrea să-i lingă obrazii. Dudu scapă cu greu. Sare peste treptele de piatră, și-ncearcă să se ascundă. Dora îi dă de urmă. Îi place să-l urmărească peste tot. După o jumătate de oră Dudu obosește însă și se așază jos. Dora îl privește neîncrezătoare: se lasă pe picioarele din față și-așteaptă. La cea mai mică mișcare a lui Dudu, tresare și-i gata să-nceapă din nou joaca.

În dimineața asta, Dudu s-a sculat mai devreme ca de obicei. E o zi deosebită. Pleacă la băi cu mămică. La mare, Mămică a luat concediu, Dudu e nerăbdător. Mămică i-a spus că marea-i frumoasă. Abia așteaptă s-o vadă. N-a văzut nici-odată marea. Nici nu știe unde-i. — Stai liniștit, Dudule! Altfel scăpăm trenul. Dudu se joacă cu Dora și din cauza asta mămică nu poate să-i pună ghețuțele.

— Dora, lasă-l în pace! Dora își pleacă privirile, se șterge pe bot cu limba și iese afară spășită. Tăticu a terminat de făcut valizele și-acum așteaptă. Din cînd în cînd, se uită la ceas.

— Grăbiți-vă. E târziu...

A trecut aproape o săptămînă. Marea nu-i chiar așa de frumoasă. E o mare cu apă. Cît vezi cu ochii numai apă. Dudu își moaie în ea numai virful degetelor de la picioare. Se teme să intre mai mult. Mămică stă aproape toată ziua întinsă la soare. Pe plajă nu mai este nici un copil și lui Dudu i s-a făcut urt. Dora a rămas acasă cu tăticu. El a vrut s-o ia, iar tăticu nu i-a dat voie. A zis că Dora trebuie să nască. Lui Dudu parcă nu-i vine să creadă. Cum se poate să nască? Ce, ea e mămică? Numai mămicile nasc. Aici e urt fără Dora.

În fiecare dimineață, o întreabă pe mămică: — Cînd plecăm? Mai stăm mult? — Mai stăm.

Dora are să-i facă un cățeluș. Mămică spune că poate să nască și mai mulți, dar lui parcă nu-i vine să creadă. Cum să nască mai mulți? Lui îi ajunge unul. Are să-l lungească și pe el să stea frumos și să-i întindă lăbuța.

Au trecut trei sau patru zile... Dudu stă la geamul vagonului. Trebuie să scăpat de mare! Peste trei ceasuri vor ajunge acasă. Așa i-a spus mămică. I-a mai spus că tăticu are să vină la gară. Oare Dora are să vină? Ce bine ar fi să-l aducă și pe cățelușul cel nou.

Spre surprinderea lui Dudu, în gară a venit numai tăticu. Dora a născut aseară. Cinci cățeluși. Dudu a făcut ochii mari, cînd a auzit. Acum trăsura îi duce în trapul calului spre casă. Dudu stă pe capra trăsurii, lingă birjar, și tot îi spune să mîne mai repede.

Trăsura oprește în fața porții. Tăticu dă valizele jos! Apoi scoate bani să plătească birjarul. Dudu nu mai are răbdare. Se strecoară pe poartă — și se îndreaptă ca o săgeată spre culcușul Dorei. A zărit cușca, și strigă: — Dora! Dora!

Dar nu primește nici un răspuns. Se oprește descumpănit! Trebuie să fie în casă.

Dacă a născut — nu poate fi în altă parte. Poate că-i chiar în patul lui. La ușă trebuie să aștepte să vină tăticu să deschidă. Dar Dora nu se află în patul lui. Nici în al mămicăi.

Dudu se năpustește pe ușă. În prag, i se pare că o vede pe Dora, stînd țepăni și gravă și întinzîndu-i mîna. E numai o părere însă. — Dora! Dora!...

Din nou nu-i răspunde — și doar e la doi pași de cușcă. Se apleacă jos, la intrare. Dora e înaintu. Stă nemîșcată și-l privește cu ochi reci, parcă nu l-ar cunoaște.

— Ce faci, Dora? M-am întors... Ar fi vrut să mai spună ceva, dar cuvintele i-au înghețat pe limbă. În culcuș, lingă Dora, stau ghemuții unul lingă altul cinci cățeluși. Sînt roșii și lucioși, și-așa de mici! Întinde mîna să-l apuce pe cel din margine, dar Dora își arată dintr-o dată colții. Nu zice nimic. Își arată doar colții.

Dudu înalță din umeri și rîde. — Ești supărată că te-am lăsat acasă, Dora?

— Apoi, fără să-i mai pese parcă, Dudu atinge cu virful degetelor cățelușul din margine, roșu cu oulăras alb, care se strînge și începe să scîncească.

Dora îl privește cu ochii sticloși, ciudat, și dintr-o dată se repede și-l înfăcă de mîna. Dudu simte o arsură și se dă speriat înapoi. Pe mîna i-a apărut o picătură de sînge.

Dudu o privește cu ochii plini de lacrimi și nu înțelege nimic.

Costache Anton

POARTA

Poarta se mai ținea doar într-un cui. Sandu văzuse de mult că se ține doar într-un cui, dar nu spunea la nimeni. Credea că nici unul dintre ai casei nu știe ce știe el. Cînd într-o seară o auzi pe mamică să:

— Apucă-te, mă, omule și dregă poarta aia. Se mai ține doar într-un cui și o să cadă peste asta micu'.

— Toate la vremea lor, femeie, răspunse tăic-său. Miine car lemnele alea la joagăr. Poate poimîine.

Asta îl neliniștea pe Sandu. Așteptase ait de mult să cadă poarta... Mai căzuse o dată anul trecut și-și aducea aminte cum se jucase atunci: pusese patru pietre sub poartă, încît pînea o piulă uriasă, adusesse o căldare veche, umplută cu nisip, pe care o pusese deasupra și învîrtea cu un băț de pară făcea mămăligă; apoi strînsese cîteva foi de brustur și stevie, le tocuse cu o custură și le pusese într-o cutie ca și cînd ar face mîncare. Și cite nu mai făcuse... Simțea ceva cald, rotund, înfășurat în lumină și bucurie, nici el n-ar fi putut spune ce simțea, cînd se gîndea cum se jucase anul trecut. Voia să se joace la fel și anul acesta. Dar mai înții trebuia să cadă poarta. Nu mai putea aștepta. A doua zi, cînd toți erau plecați la cîmp, a luat un clește, s-a cățărât pe poartă și a început să tragă cuiul. Dar parcă înadins, cuiul nu voia să iasă. Și-a adunat o dată toate puterile și a tras, dar cleștele a scăpat mîchua cuiului și Sandu a căzut jos. A început să plîngă înțet, de durere și ciudă, și privea prințre lacrimi la cuiul așurist. Ar fi vrut să-l bată, dar asta ar fi însemnat

să-l înțigă și mai bine, și dacă-l mușca tar nu avea vreun folos pentru că era mai tare decît dinții lui.

Se simțea tare neajutorat și necăjit și atunci a început să bată gîscarul care stăia în spatele lui. Gîscarul îi era cel mai mare dușman. Anul trecut îi aduca de pantaloni și-l bătea cu aripile pînă-i făcea picioarele vînete. Acum nu mai îndrăznea să-l apuce dar de cîte ori îl vedea necăjit stăia în jurul lui în bafojură.

Cuiului i-a venit de hac în aceeași zi. Tăic-său umpluse căruța cu lemne pentru joagăr și cînd să iasă din curte l-a spus:

— Sandule, stai în spatele căruței și spune-mi cum să cîrmesc ca să nu se-agafe osia de poartă.

Sandu a făcut țigama pe dos: i-a spus s-o ia mai spre dreapta, adică mai spre poartă și vedea cum încet, încet, cuiul iese ruginit din gaură. N-a mai auzit muștrările lui tăic-său. S-a dus într-un suflet și a adus căldarea și custura de unde le avea ascunse. A pregătît toate celelalte exact ca în anul trecut. Dar pe cînd mesteca nisipul în căldare, s-o oprî. Simțea că parcă lipsea ceva. A început să toace brusturii și stevia. S-a oprî din nou. Lipsea ceva, nu știa ce. Se apucă să toace mai cu învoșunare. Degeaba. Anul trecut se simțea în rînd cu oamenii mari cînd făcea toate acestea. Acum văzu parcă înția dată că toacă brusturi și mestecă nisip. Mamică sa toca pătrunjel și mesteca mălai. I se puse un nod în gît ca atunci cînd era gata să plîngă. Se duș și luă un pumn de mălai pe care-l presară peste nisip. Culese și pătrunjel. Începu să toace și să mestecă și mai îndrîjit. Degeaba. Simțea că toate nu mai au nici un rost. Farmeul cald și rotund de anul trecut nu se mai întorcea. Nu mai putu să înfrîngă nodul din gît și începu să plîngă. La început încet, apoi din ce în ce mai tare. Auzi un sîșit în spate. Era tar gîscarul care-și ridea de el cînd îl vedea abătut. Îl pedepsti cum știa el să-l pedepsească mai cumplit. Așa o șapcă cu căptușoala ruptă, l-o aruncă gîscarul în cap, încît acesta se învîrteala de nu mai știa cum să iasă. Începu să-l lovească cu piciorul, îndesat, plîngînd din ce în ce mai tare. Mamică sa văzu gîscarul zbîrnindu-se și se repezi la Sandu, dar cînd vol să-i dea o palmă văzu că plînge:

— Ce e, Sandule, cu tine, plîngi?

Sandu nu răspunse nimic și se aruncă hohotînd în brațele ei:

— Sandule, mamă, ce e cu tine? El nu putea să răspundă nimic. Plîngea, cuibărindu-se mic în brațele ei, căuțînd parcă ocrotire de ceva neînțeles și îngrozitor care-l înspăimîntase. Abia după un timp putu bișui:

— Poarta, mamă...

Și plîngea și mai tare, știa că nu de asta plînge, ci de altceva și mai dureros pe care nimeni nu-l poate înțelege, nici chiar el însuși, și nimeni nu-i poate spune de ce plînge el. După ce se domolî, stătu un timp mut, cu ochii mari prioiind în gol, apoi se smulse îndrîjit și parcă rușinat din brațele mamei sale și-i spuse surprinzător de liniștit, cu o voce care parcă era a lui tăic-său:

— Hai să m-ajuti să dregem poarta aia, mamă!

SIRARPY, TOROSIAN

„In oglindă”

Nicolae Vasile

JULIAN OLARIU

„Copii oțind”

Poveste cu un smochin

Lai Alec, mic orfan egiptot.

Știu unde crește-un smochin cu fructele-amare și știu unde crește-un smochin cu fructele-amare și cu înșingerate rădăcini.

noaptea șoptește, și-n țiece frunză e-un glas cunoscut.

Noaptea crese stele pe crengi le vede oricine, noaptea crese stele pe crengi și doar dimineața află smochine.

Creangă din el mi-am tăiat cu rouă pe muguri creangă din el mi-am tăiat cu rouă pe muguri și roua căzîndu-mi pe-obraji avea gusi sărat.

Ziua smochinul stă mut, noaptea șoptește, ziua smochinul stă mut.

Seara la ușă am pus ramul sârmanului seara la ușă l-am pus, el pînă-n zori s-a făcut cîrje lui Alec orfanul...

Mioara Cremene

La noua stea..

O umbră-i sare altela-n spinare. Și toate leagă cerul de pămînt. Cu-o scară de mătase foștoitoare. E iarăși noapte și-ale mele sint. Aceste stele mici, tremurătoare, Dar mai cu seamă una, c-un veșmînt

Croit de oameni pe măsuri stelare. Această stea mă-ndeamnă să o cînt. Deși, pe cit se pare, N-are pe ea pecetea „Domnului sfînt”.

Petre Solomon

Sputnicul păcii

Cum te-ar putea cuprinde nemăsurat plasma prea puțină a cuvîntului o, gînd înelat în jurul pămîntului...

cu pe un cercel albastru port sunetul tău arcut prin muzica sorilor.

Sub închegarea de sori pe funduri de hău urcînd în lumină mireasma calorilor

Gînd de pace: prin ierburî unduite să nu mai curgă trupurile noastre, și sîngele tînar mai jos de noave suîta...

Nichita Stănescu

Sînt unii domni..

Sînt unii domni în lume distînsi, și cu foarte mult umor... Ei sint jucători de biliard ai cuvîntului. La tribună, ca-n fața mesei verzi de cafenea. Își calculează cu multă migală locul unde trebuie să atîngă cu tacul bila cuvîntului...

pipăind cu tacul rotunjimea bilei să găsească locul scrișorilor pentru a-și împune efectul dorit: o panică grozavă!

Un domn de-acesta, distîns și cu umor, e în turneu prin mîndra cetate Copenhaga. Priviți cu cită-nțelepciune cercetează bila și mai ales cu cit umor pregătește tacul să lovească-n ea!

Am mai cunoscut noi un jucător ca acesta! Îi plăcea mult să facă pe țigul... se bătea cu pumnul-n piept și urla în stradă să se afle că el este țigul cel mai fioros și că ar putea să sîfșie lumea-n ghilare... Dar, cînd a fost să-și măsoare grozava lui putere, s-a desumflat ca broasca din poveste! și l-a pierit pînă și urma din țărîni.

Vu-i vorba de o bilă oarecare! Domnul acesta distîns și cu umor și-a adus de-acasă frumoasa bilă albă pe care-a lustruit-o impecabil și-a pregătît-o cu mult interes și să aprîndă-n lume panica-i preferată, panica războiului atomic...

Sînt unii domni în lume distînsi, și cu foarte mult umor... Un domn de-acesta, distîns și cu umor, e în turneu prin mîndra cetate Copenhaga. Am mai cunoscut noi un jucător ca acesta! Îi plăcea mult să facă pe țigul... Dar, cînd a fost să-și măsoare grozava lui putere, s-a desumflat ca broasca din poveste!

Constantin Nisipeanu

Seară cu prietenii

Copilărie scurtă în orașul cu multe trăsuri... Mă chemau la fereastră trenuri țirzii. Era gara aproape, așa de aproape. Că aparatul morse îmi ajungea noaptea sub perină și mă trezeam cu ochii la semaforul roșu.

Învățasem să număr, și ca la ora de aritmetică Voiam să-l spun mamei cîți soldați au trecut. Li simțeam mișcările pe umeri și eu amelișem numărînd în acea neuitată oră de aritmetică.

Vara se opreau la poartă călășari — Din săcimii înalți le-am scuturat în ștergarele Cu ciucuri mari, colorați, Copilăria și florile

Atunci m-a sărutat mama și mi-a spus „Culcă-te”, fără să fi fost timpul de somn.

Tot vara am văzut: coloanele de soldați, Mute, nesfîrșite coloane.

Mă chemau însă la fereastră aceleași trenuri țirzii. Era gara aproape, așa de aproape. Că aparatul morse îmi ajungea noaptea sub perină și mă trezeam cu ochii la semaforul roșu.

Liviu Ciârnă

Univers

Un univers apune în goluri... Nerostit, Ni e contemtoacă iubirea, țirșirea? Alt univers teluric așază, cu un mit, Pe culmile lumînii, de stiele, omenirea.

Ţutremure, cicloane, alunecări de prund, Mai răsoalese vremelnic umana așez are: Dar cel ce vîd lumina irădînd profund Cunosce neputincioasa, inertă lor mișcare.

Duc frumuseși nescrise multimele ce vînt Ca-ntr-o procesiune profană, conștiința, Și-a preschimbat pe-ncetul în luptă și deplin, Fenace și statornic, puternică, ființa.

Căci nu de-a surda omul n-nsîngerat pămîntul Și sîngele umbilac pe sub pămînt, ca omul, Să-și spele de rușine, culețător veșmintul Și chipul, cum își spală sub ploii frunzișul pomul.

Ion Calovici

SENIN DE AUGUST

Cerul era înalt și albastru și copilul îl privea, cu gura căscată, pînănd palma deasupra frunții. Dimineața lîmpezi și zăcoroasă îl învăluia obrazii arși de soare și tălpile înnegrite de praț. Undeva, departe, se auzea cîmpie, se auzea în răstimpuri buburii înnufundate, șterse. Nu era nici un nor pe cerul senin și nici miros de ploaie nu aducea vîntul. Copilul se oprise în poacea de lîngă sosea și privea necuprînsul albastru al cerului, cu gura căscată, scobindu-se cu un deget în ureche. Într-o vreme se aplecă și, lîund în mîna un coș de nulele, zise:

— Hai, fată, că ne-apucă sara. Își tira pîloarele peîn lărbă, să-l ude roua. Flutiera privind într-una cerul albastru, iar din cînd în cînd, zicea:

— Lilo, fată, grea ești. Prea te-ai îngrășat, fată. Haina lui țăic-său, în care era îmbrăcat, îi trecea pînă peste genunchi; mișcările lui nu i se vedeau. Copilul era mic de statură, cu ochii albaștri, și nu avea mai mult de șapte-opt ani. Se întorcea din satul vecin de la bunică-sa, ducînd în coșul de nulele ce-l ținea cu greutate în mîna, o gîscă albă și grasă pe care o botezase, pe drum, Lila. O acoperise cu fol late de brustur, să nu i-o vadă cineva.

Copilul flutiera, să-și deie curaj, desi nu era fricos din fire și nici o umbră de om nu se arăta prin împrejurimi; flutiera din obișnuință și ca să nu i se pară rău de grea. Cînd trecu de jumătatea drumului și de despărțea cele două sate, puse coșul în lărbă și se dezbrăcă de haină, respîndînd adînc răcoarea caldă a verii. Aruncă foile

de brustur și scoase gîscă din coș; îl admiră bucată de carne roșie ce l-o le-gase de gît, să nu se deoache, și-i zise, privind-o în ochi:

— Lilo, fată, o să mai mergi tu și pe jos, că nu te dor picioarele.

— Ga, ga, făcu gîscă, zbatîndu-se moale în brațele lui și făcîndu-i să rîdă. Era grasă și nu mai avea violenține în mișcări.

— Lilo, fată, parcă ai fi o babă, zise copilul, legînd-o de aripa dreaptă cu o sfoară de cînepă și dîndu-i drumul pe potecă, înaintea lui.

Gîscă păsea rar, ciugîndu-î iarbă și întorcîndu-și din cînd în cînd, spre băiat, ochii mici și rotunzi. De cîteva ori încercă să zboare, dar așa o ținu în loc.

Pe soșos, departe, copilul văzu un nor de praț înaintînd spre el. Se așeză pe burta, în lărbă, acoperînd gîscă cu pulpana hainei și prinzîndu-î cloacul în palmă. Camionul învîlînt în praț trecu pe lîngă el și soldații nu-i zăberă nimic.

— Dacă nu țăceai, Lilo, vorbi el, porînd mai departe, cîne știe unde era acum.

Găsi o jordea uscată și o ridică. De cîte ori gîscă se abătea din potecă, o lovea înțetisor cu jordea, zicîndu-î: — De ce ești proastă? Ce, n-ai ochi?

— Și unde te duci, Emile, cu Lila? — Acasă, dacă mă lăsați să trec podul.

— Te lăsam, dar mai spune-ne de ce suferă Lila?

Copilul se scîrpină în ureche și începu să le înșire ce-l trecea prin mînte. Soldații se prăpădeau de ria și Emil se bucura că o să poată ajunge acasă cu gîscă. La un moment dat, de sub pod apăru un alt soldat, mînjit de norol.

— Acuma poți să treci, zise blondul cel tînar și-l mai dădu o bucată de ciocolată. Emil îl mulțumi și plecă să treacă podul. Cel tînar soldați se urcară în mașină și porniră spre satul de unde venise copilul. Cînd ajunse pe la mijlocul podului, Emil, mîncînd ciocolată, îl dădu și Lilei o bucăciță.

Privi în urmă și văzu mașina ajunsă departe.

— Nu mîncîni? întrebă. Nu mîncă, Lilo, că tot tu păgubești.

Vru să mai spună ceva, dar simți cum Lila îi zboară din brațe și cineva îl lovește peste urechi, asurzîndu-î. Parcă 'podul' se ridică spre cer și se trînsă.

— Lîlloo!... Gîndurile i se fărîmîțară în aer.

Departe, într-alt nor de praț, mîșina gona. Peste cîmpie și peste rîu se așleru apoi ca un ecou sters, liniștea dimineții de august. Cerul era senin ca ochii copilului.

D. R. Popescu

RAZDACCINILE

CAP. XX SARMIZA

Deasupra orașului aflăna greu întinerul. Iroturile erau înguste, sparte, pline de gropi. La fiecare pas ne-am fi putut frinje gâtul dacă ne-am li împodica...

al pădurii. Vremuia vremea. Urite sint toamnele Germaniei, Darie, Umede, Umede și reci. Am străbătut o pădure și am ajuns în poarta lagărului după ce se luminase de ziua. Știam că a-gitol vom pieri. Nu strigam. Nu țipam. Nici măcar nu vorbeam între noi. Ne pieriseră glasurile. Ne uitam numai și ne dădeam seama că între aceste sirme ghimpate ne vom sfârși, nu după multă trecere de timp, viața. Tu ai văzut crematoriul?

A dormit adinc? — A întrebai-o. — Tun!... — Atunci e bine, tovarășă Sarmiza. E bine. — eghind somnul de piatră al lui Clemente Tiganuș, Sarmizei îi trecură prin minte viața ei și viața celor care îi dăruiseră viața. O albă colibă. Și pe lângă colibă, la cîțiva pași numai, apele cînd timpuri, cînd tulburate ale Argeșului. Dincolo de coliba lor, întreg satul. Și dincolo de marginea răpănoasă ale satului, cimpul ne-

a adunat ce-a mai găsit prin casă și a făcut o legăturică. — Gata, femeie? — Gata, omule. — Femeia a luat legăturica la spinare. — Tu, omule, ia-o pe fetiță în brațe. — Drumul e lung, femeie. Am s-o port pe umăr. — E bine și pe umăr. — Lăbăș s-a luat după ei. — Ce fa cu ei cînd? — N-avem cui să-l lășăm. Să meargă cu noi. — La oraș au să-l prindă hingherii cu lațul și-au să-l omoare. — Cum i-o fi norocul, omule. — Ce lung a fost drumul! Au plecat spre scăpăt, au mers o bună parte din noapte, au dormit la marginea soarelui și au mai mers o zi. S-au mai așezat să se odihnească pe marginea în iarbă, poate de două ori, poate de trei ori, poate de mai multe ori. Știa să numere, dar acum nu-și mai aducea bine aminte de cite ori s-au oprit să se odihnească pe drum. În armag au ajuns la hotarul unui sat mare mare. I se păruse ciudat că în satul acela văzuse felinare aprinse care rispeau întinerul din jurul lor. — Să tragem la o casă de om-

pline ale lupoacei, pină se va sătura. I-a și spus mamei: — Dacă aș putea să mă sui acolo, aș imbrinci jos pe unul din bănci-ții aceia. Cred că lupoaca m-ar lăsa și pe mine să sug. Trebuie să fie o lupoacă bună, care nu muscă. — N-are cum să te muște, înacă. Lupoaca nu e vicle. Nici băieții aceia nu sint vici. Acolo e o statuie. Mai sint și alte statui prin oraș. O să le vezi tu pe toate cu vremea. — Atunci s-a uitat și ea cu mai multă băgare de seamă la lupoacă și a văzut că nici din coadă nu mișcă, nici ochii nu-i clipește. Și s-a uitat și la băieții dolofani. Și a văzut că amindoi stau incremenți și că nici nu clipește măcar din ochi. Degraba poltise ea să sugă lapte dulce din fițele umflute ale lupoacei. — Lăbuș, înfricoșat de atita lume și de atita iarnă, se ghemuse la picioarele ei. Il mișgia pe spinare. Cîmtele tremura. Poate de bucurie ori poate de frică. După sat nu-i părea rău. Il părea rău numai după apa Argeșului și după iarbă. — Treceau prin fata lor băiețarii murdari, netuși, desculți și zdrențuroși. Unii purtau coșuri în minii. Alții tăvi mari purtau legate pe după gît cu o curelă. Strigau cit îi jinea gura: — Covrigil! Calzi covrigil! — Plăcintele! Brinzoacele!... — Plăcintele!... Fierbinții!... Fierbinții!... — Simțitu! Cine mai ia simțu... — Le virau tăvile și coșurile sub nasuri. Le venea să înțindă mina. Nu cutezau. Nici unul dintre toți oamenii aceia nu cuteza să înțindă mina și să ia ceva. — N-avem bani, neică. Nu ne mai strînii pofta... — Brinzoacele!... Calde... — Plăcintele!... Fierbinții!... Fierbinții!... — Ea se uita cu ochi întrebători la părinți. Părinții însă se făceau că nu bagă de seamă întocri i s-a îndreptat ei pofta. — Cauți de lucr, omule? — Caut, domnule. — Ce știi să faci? — Să lucrez cu palmele. — Iși arăta mințile mari, negre și crăpate, pline de putere. Dar orășeanul nici nu se uita la mințile acelea în care el își punea întreaga nădejde. Il mai întreba: — Vreă meserie, ceva? — Nu cunosc nici o meserie. Știu numai să lucrez pămîntul. — Mi-ar trebui un fierar. — Nu cunosc fierăria... — Plec-o orășeanul căruia îi trebuia un fierar, venea un altul. — Ce știi să faci, creștin? — Să lucrez pămîntul. — Alteceva? — Alti. — Aș fi avut nevoie de un tînchișiu. — Cu al treilea tatăl s-a înțeles. — Ce știi să faci, țărane? — Să muncesc pămîntul. — De unde ești? — Din Argeș. — La grădiniere te pricepi? — Ba bine că nu. — Hai cu mine. — Păi nu ne tocăm? — O să ne tocăm la fața locului. — Dacă n-o să ne înțelegem n-o să fie cu supărare. Dar să știi că mulți oameni de pe la țară au venit la București în căutare de lucru. — Negustorasul o luase înainte și după negustoras o apucase tatăl ei care forțeau ca pe un ulcioi plin cu li-coare amară pe umăr. Venea mai la urmă și măică-sa, cu bocelulă usurică la spinare. — Într-o zi mers printre case. Și casele erau umplute mai chipoase și mai minunate decît altă. — E frumos orașul, omule. — Cum să nu fie frumos, femeie, dacă aici se adună și se mîncîcă snaga țării. — Se fereau de tramvaie. Se fereau de automobile. Se mai fereau și de oamenii care se grăbeau de parcă le-ar fi luat foc casele și-i loveau cu coatele ori li imbrinceau. Lăbuș, speriat, nu se despărțea de pașii lor. — După un timp casele mindre și chipoase au rămas în urmă. — Aici, argesene, că nici nu te-am întrebai cum te cheamă, încep mahalalele cu sărăceni. — E plină lumea de sărăceni, domnule. Nu știm cum s-o mai scoatem la capăt cu sărăcia, domnule... — Mă cheamă Paicu. Să-mi spu-neți domnule Paicu... Ce-ai zis? — Ziceam că e plină lumea de sărăceni, domnule Paicu... — Apă, cum să nu fie? Așa a lăsat-o Dumnezeu. — Eu știu, domnule Paicu! Poate că Dumnezeu o fi lăsat-o altfel. Poate că au mai stricat-o oamenii. — Poate că au mai stricat-o și oamenii, dar lumea așa trebuie să fie, cum a lăsat-o Dumnezeu, cu bogăți și cu sărăci. — Tot mergînd așa au lăsat în urmă și mahalalele, cu colibe mărunte și strimbe și cu ulți înguste, și au ajuns într-o largă vale care era pe jumătate plină cu măguri de gunoaie. În apropierea gunoaielor se întindea o grădină de zarzavaturi pe care o păzea un hăielandru urit și stîrb cu urechi clăpăuge. — Aici o să lucrați. Mă ajutam cu niște bulgari. S-au apucat să se ciondănească cu mine. Le-am plătit ce le datoram și au plecat. De fapt, nici nu prea mă aveam nevoie de ei. — Aici o să lucrați. Dar de dormit unde o să dormim, domnule Paicu? — Pînă cade zăpada, în coverca asta. — Nu ploaie în ea? — Nu, nu ploaie. — Și la iarnă, unde o să locuim, domnule Paicu? — Am pentru voi o oada pe aici prin apropiere. În mahala. — O să avem loc toți trei? — De ce nu? Iarna trecut a locuit în ea patru zdrahoni. — Și cu simbră? — O să ne înțelegem și cu simbră. — Intii să vă văd cum munșiți și citivă pricepeți la grădiniere. Bulgarii se pricepeau dar grea erau cîrcotați. — Mirosea a cîmp. Adierea cîmpului îi plăcea. Era și soare. Dar cînd soarele prîpea și adia vîntul dinspre grămezi de gunoi, aerul era greu și înecăos. Pătrunde în piept, o apăsa și parcă-i spurca trupul. — Toamna a venit repede și a vestejit grădina. A vestejit lumea. Și ar-

borii cîți se aflau pe acolo l-a vestejit. Numai gunoaielor au rămas tot gunoaie. Gunoaiele nu se vestejesc. Putrezesc. Putrezesc și lumegă aburul aiburii. Părinții, frînți toată ziua de mijloc, au cules ardeii, guiliile, vărza, roșile și vinetele, prazul. — Domnul Paicu venea în fiecare dimineață în zori, cu două-trei căruțe. Argeșeni, ajutați de băietandru urit și stîrb, încărcau zarzavaturile în căruțe. Domnul Paicu pleca cu zarzavaturile. Le ducea undeva, departe, poate în piața aceea, mare, unde era atita forțat, la vinzarea cu ridicata. — Peste oraș ploua uneorii ca și peste satul lor de pe Argeș. Norii... Erau aceiași. Aceiași erau și ploaia. — Vine iarna peste noi, domnule Paicu!... Azoapte n-am închis ochii de frig. — Stringeți-vă bulendrele, să mergem să vă dau în primire oada. — Le-am strins, domnule Paicu. — Acum tatăl n-o mai luase s-o poarte pe umăr. Hranită din belșug cu zarzavaturi și cu piine neagră, crescuse. Mai prinsese puteri și Lăbuș care se obișnuise să latre la trecători însă de departe. — Dă-mi mina, taică. — Pînă să iasă la drum pietruit, s-au umplut de noroi. Se apropiau de oraș. Aveau parte de zi cu soare. Dar soarele era cu dinți. Fata tremura, dîrdia. Dacă n-ar fi înținut-o tăică-său de mină, și-ar fi dus pumnii la gură și ar fi sultat în el să se mai încălzească. — Soarele pe care-l vedea deasupra capului era același soare pe care ea îl cunoștea de pe Argeș. I se părea însă că aici, la oraș, soarele era trist și încruntat. Poate că nu-i plăcea să lumineze atîtea maldăre de gunoaie, atîtea ziduri strimbe și coșcovite, atîtea ulite întortocheate și norioase. — Asta e oada. Poftim cheia, Ciobanule. Să aveți grijă să înțineți oada curată. Altelv vă dă afară proprietarul. — Mulțumim, domnule Paicu. Din parția asta să nu duceți nici o grînjă. — Odăia era strimă. Zidurile verzi de mucegai. Mobila: o masă, două scaune, un pat de scînduri. Se mai găsea în mucegaiata oada o scobă de tînichia cu plită pe care puteau să fie puse la fier două oale. — Verdele mucegaiului nu semăna cu verdele pe care-l avea iarbă. Era un verde putred, care mirosea greu și o înăbusea și o amețea ca o băutură vătămătoare. — Curtea era lungă și îngustă. Și în curte se aflau nenumerate oădi, înghesuite și înșiruite sub oădă-lăși acoperite de șindriță neagră. În mijlocul curții, o pompă de apă... — Dincolo de curtea lor se aflau alte curți și alte coselii. — La sat sărăcia era în bună parte mușcată de cîmp și de flori, de iarbă, de frunziș și de apa veselă a

pentru că toți erau desculți. Unii erau și mai rupți decît ea. Nu-și ștergeau nasul și urechile le erau infundate cu clei și nespălate de la botez. — A vrut să descopere mahalaua și lumea în care, de aci înainte, se părea că este urșită de urșitori să trăiască. Cu teamă și cu grijă, s-a dus, tot uitîndu-se în urmă la fiecare pas, înfi pînă la capătul uliței. Pe urmă a început să cunoască încă o uliță și încă o uliță. Ca să nu se răcească, s-a învîșat să cunoască zidurile, ferestrele, porțile. — De atunci viața ei s-a desfășurat numai între ziduri vechi, strimbe, răpănoase, neucăgite. — A descoperit în unele curți și salcîmii. Dar salcîmii mahalalei nu erau înalți și mindri ca salcîmii de pe Argeș, ci mărunti, cu ramurile strimbe, chircoți, ca și copiii cu care se juca. Lăbuș o însoțea și învîșă și el să cunoască orașul, învîșă să se ferească de oameni și mai ales de hingheri. — Avem tenne? — Nu. — Ce ne facem, omule? — Mai întrebăm, femeie. — Iarna, tatăl a mai cîștigat un ban curînd străzile de zăpezi, tîind lemne prin curți, cîrînd la spinare sacii și baloturi. Vrei nu vrei, timpul trece. Trece și iarna. — Să bucurat cînd s-a arătat iarăși primăvara pe pămînt. Au ieșit iarăși la grădiniere, la aer, la soare. — Dar aci nu-și aducea bine aminte ce s-a mai întimplat. Poate să fi fost la mijloc o ceartă. Poate numai o neînțelegere. Au părăsit grădina de zarzavaturi a domnului Paicu. — Au mers printre case mărunte. Pe urmă printre case mindre și chipoase au mers. Și au mers pînă ce au ajuns într-o altă mahală, tot cu case mărunte. — Atunci l-a auzit pe tatăl ei rostînd cuvîntul „fabrică” pentru înția oară. — Și n-a trecut mult și l-a văzut purtînd o bluză largă, albastră. — Am să muncesc pe birou. Nu mă las pînă nu capăt calificare de fierar. — Să înveți fierăria la vîrsta ta, omule!... — De ce nu? Am dat peste meseri de la noi de pe Argeș. Mi-au lăgăduit să mă ajute să prind meseria. Mi-au spus că am ochii ageri și mințile zdrene. — Să-ți ajute Dumnezeu, omule. — M-aș mulțumi dacă, așa cum mi-au lăgăduit, îmi vor ajuta oamenii. — Oada în care locuiau acum era tot atît de îngustă ca și ceaaltă, însă pereții erau mai puțin umezi și nu mai erau acoperiți de mucegai. Auzeau fluierînd sirenele. Auzeau fluierînd trenurile. Și trenurile le auzea nu numai fluierînd ci le auzea și urînd. — De ce sună toată ziua sirenele, mamă? — Sint multe fabrici pe aproape. — Și de ce tot uruie trenurile? — Gara nu e prea departe. Și la gara asta vin trenuri din toată țara. — Trăiau în cartierul Grivița. — De la un timp au început să se arate pe ei oamni străini. Atunci, mama își lua fetița de mină și, fie

— L-am văzut. — Ai văzut și capsoarele? — Am văzut și capsoarele. — Cînd am intrat în lagăr, lumega oșul crematoriului. Am crezut că acolo se află brutăria și bătăria lagărului. Cineva de lingă mine a și spus, șoptind: „Probabil că ne pregătesc ceaiul”. Astă-seară, bînd ceaiul în caleneaua în care m-ai dus, mi-am amintit. Darie, de „ceaiăria” de acolo. O „ceaiăria” în care se ardeau cadavre și oameni vii. — Bratul Rozei, care îl strîngea tare pe al meu, tremura. Pașii pe care făceau în noaptea pe trotuarul îngust spart, plin de gropi. Vîntul hain se repezea asupra noastră, ne lîbera și ne înfășura. Deasupra orașului se vinzolea întinerul. Arborii negri, zbuciumați, casele mărunte și adormite flureau în jurul nostru un decor fantastic. În mîntea mea imaginile se perindau cu repeziune. Ele se perindau și mai coplesitoare în mîntea Rozei. — Ai sufert mult, Roza. — Noi avem un proverb: „Să nu-i dea Dumnezeu omniai, cit poate răbda”. Am răbdat. Darie, mai mult decît poate răbda un om. Dumnezeu... — Dumnezeu!... Dumnezeu nu are nici un amestec în ce fac oamenii. — Cu buzele uscate, rosteam gîen cuvîntele. Și le rosteam mai mult ca să alungăm tăcerea care ne apăsa decît ca să ne dăm pe lață, pînă la laud, glîndurile care ne mușcaseră și ne chinau. În inimile noastre mult încercate nu se stînescе bucuria. Flăcările bucuriei mai licăreau și deseori se înalțau și ne cuprîndeau pentru că dese văzuserăm atîtea și trecuserăm prin atîtea, trăiam. Conștințam să trăim. Alergam. Vorbeam. Actionam. Luptam. Ba încercam să trăiesc. Trăia și uitața Roza. Trăiau încă mi și mi dintre cei ce suferiseră. Lupta împotriva întinerului și a barbariei nu se isprăvisc. Continua. Și avea să continue încă multă vreme. Multumeam soarelui că nu mi aruncase pe lume lălu, adormit, fără vlagă. Mai trăiau mulți dintre cei o-alcătuiseră forțele răului. Mai trăiau foștii politicieni și foștii generali, foștii tennicieri și foștii călăi ai popoarelor și chiar al poporului meu. În lumea largă mai trăiau mulți și mi de oameni dintre aceia care, în timpul războiului, asasinaseră. Trăiau încă bine. Uciseseră și trăiau. Și se pregăteau să mai ucidă. Se pregăteau să ne ucidă. Dovada, dacă imi mai trebuia cumva vreo dovadă, mi-o dăduseră ultimele întimplări la care participasem ori fusesem numai martor. — Darie, tu crezi că o să fie liniște în lume? — Cîndva o să fie, Roza, dar nu sint de curînd cum cred unii dintre prietenii noștri. Nu ch'au aift de curînd cure o dorim noi însine. — Va trebui deci să ne obișnuim să viețuim într-o lume nelăștită. — Da, Roza, va trebui să ne obișnuim să trăim cu oada și cu cîte o felioară de piine uscată. Aift. Pe urmă ne-au înconolat și ne-au purtat din-o gară pînă la Buchenwald pe jos. Ne-a înviorat și ne-a mai dat puteri aerul rece și proaspăt al cîmpului și

— Tu, fată, trebuie să cunoști bine

— Tu, fată, trebuie să cunoști bine

SINT AMARE

cotoanele mahalalei. Dacă umbli singura, Doamne fereste, să nu te rădăcești ori chiar să te pierzi.

Așa-i-a arătat fabricile. I-a arătat marile prăvălii și dușurile, l-a arătat atelierelor căilor ferate. I-a arătat gara și o fabricuță nouă-nouă.

Și i-a spus:

— Aici lucrează tăticul.

Belușul nu le intrase în casă. Dar nu le mai lipseau lemnele de foc. Nici pitea nu le mai lipsea.

— Numai de nu ni s-ar întâmpla ceva, omule.

— Ce-ar putea să ni se întâmple?

Peste câțiva ani îi s-a întâmplat totuși ceva. Intr-o seară tatăl nu s-a mai întors acasă. În schimb s-a strecurat la ei către miezul nopții, o vecină:

— Ți-au arestat bărbatul. L-au arestat și pe al meu.

A văzut-o plângind pe mamică-sa. A început și ea să plângă. Prin vecini mai plîngeau și altele femei. Mai plîngeau și alți copii.

— Ce ne facem?

— Cum ce ne facem? Nouă ni s-a mai întâmplat. Ținem capul sus. Muncim pe unde o să găsim de lucru și ne creștem copiii. Nu ne lășăm.

Ca să trăiască, mama a început să spele rufe. Și în odăita strămoșilor, de atunci înainte au trăit numai ea două. Fata se ducea la școală. Lavă. Creștea și se lungea.

— O să vină tata acasă?

— Poate.

— Cînd?

— Peste zece ani.

— De ce atât de târziu, mamă?

— L-au condamnat la zece ani de temniță.

Nu s-a mai întors niciodată.

Anii au trecut, au trecut.

A început războiul și au rădicat-o și pe mamică-sa. Dar acum Sarmiza avea șaptesprezece ani. Învățase carte și începuse să aducă și ea un ban în casă. Lucra pînă se spelea la fabrica de chibrituri. Duminea seara se întâlnea cu băieții, cu fetele. Discuțau. Puneau plăci la un pitefon vechi, dansau. Dansa frumos. Îi plăcea să danseze.

— De ce se adună tinerii cînd la unseu, cînd la altul?

— Tineri. Petrec. Dansează.

Fata lui Ciobanu e pasionată după dans. Parcă nici n-ar fi închis-o pe mamică-sa.

— Așa e tineretul de azi. Utluc.

La arestarea mamică-si nu s-a speriat și n-a plîns. A știut pentru ce nu îi se mai întoarce acasă. Mama. A știut și mai bine pentru ce nu îi se mai întoarce cu ani în urmă acasă nici tatăl.

— Îi arestează pe comuniști.

— N-am nimic cu comuniștii.

— Îi arestează și-i împușcă.

— Degeaba. Nemții tot pierd războiul.

— Se poate. Dar deocamdată înaintea.

— Să vedem pînă unde.

Asculta. Asculta și tăcea. Învățase să tacă.

poftit la noi ca să stăm nițel de vorbă. Și cum știu că lumătorii se înțeleg mai ușor între ei, mi-ar face plăcere dacă al fuma o țigară.

— Puteți să-mi spuneți pentru ce am fost adus aici?

— Drept să-ți spun, domnișoară Ciobanu, nu cred că pentru cine știe ce fapt grav. Cum ți-am spus, așa vrea să stăm nițel de vorbă. Prieteneste.

— Dar ce am eu de vorbit cu dumneavoastră?

— Locuiești în cartierul Grivița, nu?

— Da, în cartierul Grivița locuiesc.

— De mulți ani?

— De foarte mulți ani. Pot spune că am crescut în acest cartier.

— Așa! Așa! Vezi că ne înțelegem? Ce meserie are tatăl dumneaei, domnișoară Ciobanu?

— Vredni poate să mă întrebe, ce meserie a avut?

— Nu știu, domnule.

— Chiar asta am vrut să te întreb: ce meserie are tatăl dumneaei, domnule Ciobanu?

— Era liberar. A lucrat la o fabrică.

— De ce-mi spui „liberar”? Cum? Acum nu mai lucrează.

— Nu, nu mai lucrează.

— Vai. Nu cumva domnule Ciobanu e bolnav?

— Cum, domnișoară, se poate? O persoană atât de distinsă ca dumneata să-mi răspundă în felul acesta? Cum! Nu știu dacă tatăl dumneaei e bolnav sau e sănătos.

Trăsese câteva lumuri. Înălțase gîtul și o întrebare aproape șoptit:

— Nu cumva dumneata ești certată cu familia? Spune-mi. Nu te jenă. Se întâmplă adeseori ca fetișoane de vîrsta dumneata să se certe cu familia. Banii. Băieții. Amori.

— Nu mai am familie.

— Cum nu mai ai familie? Atunci tatăl dumneaei a murit? Și a murit și mama dumneaei? Vai! Vai!

— Nu știu, domnule. Nu știu dacă mai trăiesc sau nu. Nu știu nimic despre ei.

— Cum nici măcar aița nu ști?

Dacă tatăl și mama dumneaei mai trăiesc?

— N-am cum să știu, domnule. V-am mai spus că n-am cum să știu.

— Vai, domnișoară! Mă dezamăgești.

— Îmi pare rău.

— Dar ce s-a întâmplat cu tatăl dumneaei?

— Nu știu.

— Și cu mama dumneaei te s-a întâmplat? Nu cumva părinții te-au părăsit?

— M-au părăsit.

— Din ce cauză te-au părăsit?

— Nu știu.

— Și încotro s-au dus?

— Nu știu.

— Curios! Curios!

— Dar dumneavoastră, într-adevăr nu știți, domnule?

— Nu știu. Dacă așa ști, nu te-ai întreba. Totuși, domnișoară, trebuie să-mi spui.

Tatăl mamei a fost arestat, judecat și închis.

— Și mama a fost arestată, judecată și închisă.

— Pentru hoție?

— Nu.

— Atunci pentru ceva mai grav, poate. Pentru crimă?

— Nu.

— Atunci pentru ce? Trăim într-o țară în care oamenii nu sînt închisi așa, cu una, cu două. Regele... Mareșalul n-ar permite.

— Nu știu.

— Nu se poate să nu știți. O fată frumoasă, tinăra și desteptă ca dumneata să nu știe pentru ce au fost arestați, judecați și închși părinții ei! De ce încerci să mă duci cu presul, domnișoară? Dumneata ai auzit de Singurelu? De doctorul în drept Ilie Singurelu?

— N-am auzit, domnule.

— De mirare! Eu sînt Singurelu. Eu sînt doctorul în drept Ilie Singurelu, spaima comuniștilor. La spune-mi, tot n-ai auzit? Mănincă carne de comuniști. Beau sînge de comuniști.

— Cum se poate, domnișoară? Fată de comuniști cunoscută, arestată și judecată și condamnată la ani de temniță pentru agitație comunistă și să nu cunoască nici un comunist!... Cine-o să te creadă? Ap? Ce prost o să te creadă?

— Nu cunosc nici un comunist, domnule.

— Scoate ce ai în gușă.

— N-am ce scoate.

— La rizi! Rizi, domnișoară Ciobanu. Rizi „tovarășă” Ciobanu.

— Cum o să rid dacă nu-mi vine să rid?

— Te rog să rizi, domnișoară.

— Nu pot să rid, domnule.

— Atunci îți draguță, domnișoară Ciobanu, și rijește.

— Pentru ce?

— Pentru ce? Pentru un lucru foarte simplu. Vreau să-ți văd toți dinții. Vreau să-ți văd dinții întregi și la locul lor.

— Pentru ce să-mi vedeți dinții?

— Vreau să-ți văd toți dinții, domnișoară. Și vreau să-ți văd pe tot la locul lor, pentru că peste o clipă n-am să-ți mai pot vedea. O să-ți culegi de pe covor. Nu întelegi? Trebuie să-mi spui ce comuniști cunoști. Altele.

— Nu cunosc nici un comunist, domnule.

— O să vedem. O să vedem dacă dumneata cunoști sau nu cunoști. Acușca o să vedem, domnișoară Ciobanu.

— Își scoase ceasul de la mînă. Pe urmă își scoase și inelele din degete. Apoi aprinse încă o țigară. Iarăși îi întinse pachetul.

— Ți-i draguță, domnișoară, și totuși ia o țigară.

— V-am mai spus că nu fumez, domnule.

— Da, da. N-am uitat. Totuși, ar fi bine să fumezi. Stăru. Fumatul dă gînduri bune omului. Aprinzi o țigară, tragi cîteva lumuri. Între timp te mai gîndești și dumneața. Mai chibzuiești. Și după ce chibzuiești, începe să-ți turuie gîrjița și-mi spui numele tuturor comuniștilor pe care îi cunoști dumneața în cartierul Grivița. Sau în orice alt cartier. Îmi trebuie numele tuturor comuniștilor pe care îi cunoști. Înțelegi, domnișoară? Pe urmă și te-a vorbit. Ne-a vîrstat pe masă tot ce avea în gușă.

— Da, da. Au spus tot ce știu.

Sarmize îi venise să sară la ei, să-i zgîrie cu unghiele, să le scoată ochii și să le strige: „Nu. Nu-i adevarat. Nici tata n-a putut să vorbească în fața voastră, nici mama. I-am cunoscut eu bine pe amîndoi”. Se stăpîni însă și tăcu. obrazul proaspăt ca piersea dată în pigri rămăsese împietrit și cei doi nu izbutiseră să citească nimic pe el.

— Da, da, spuse iarăși inspectorul cu mustățile voievodale. Ciobanii sînt neam prost, țărani încăpățînați. Pînă nu-i faci zob nu deschid gura. Se apropie de Sarmiza și o întrebă:

— Nu-i așa, domnișoară, că ești neam prost?

— Îi văzuse arsura.

— A!.. dar asta ce-nseamnă?

Sarmize se mulțumise să ridice din umeri.

— Singurele, Singurele... Cînd ai să înveți, dragul meu, să te porți cum se cuvine cu oamenii? Potîm! i-ai prilit fetei viriul nasului... Nu ajungi la nici un rezultat dacă apropii chibritul de nasul cuiva. Acela nu are decît să sufle și țî-jîne.

Sirici chibriturile degeaba, Singurele, și chibriturile sînt scumpe.

Văzu pachetul cu țigări de pe masă. Întinse mîna, luă o țigară și o aprinse. Trase un scaun lîngă Sarmiza și se așeză. Apucă fata de chîcă. Sarmiza simțea că a fost prinsă de o gheară de fier. Inspectorul general îi apropie obrazul de obrazul lui. Trase din țigară adînc, în piept, apoi îi repezi lelei suflă de fum în ochi.

— Nu clipi! Îi spuse încet. Nu clipi. Dacă închizi ochii te omor, auzi? Te omor. Eu am omorîi mulți oameni, auzi? Am omorîi mulți comuniști. Eu sînt moartea și pieirea comuniștilor.

Răbdă bațocura. Răbdă, fără să critească, și chinul. Îi privea țigara. Vedeă că e pe sfîrșite.

„Mărare de tras două lumuri. Acum are s-o stingă. Poate că s-a săturat de fumat și nu mai aprinde alta”.

Prevăzuse întocmai ceea ce avea să se mai petreacă. Inspectorul general îi mai alumă de două ori ochii, apoi o împuse în timpă cu viriul de foc al țigării. Pielea sîrîi. Sarmiza își înclășă fălcile. Inspectorul general apăsa și răscuți țigara pe timpă ei pînă se stîne.

— Singurelu...

— Da, domnule inspector general.

— Dă-mi un chibrit aprins.

Ferindu-se să nu-i aprindă părul, îi arse cu flacăra chibritului sfîrcul urechii drepte. Mai ceru un chibrit aprins și-l arse și sfîrcul urechii din stînga.

— Acuma vrei să vorbești?

Fata tăcu. Podoaua biroului era acoperită cu un mare covor persan. Începu să-l numere în gînd dungile de la margini. Avea mult dungii. Era un covor de mare preț.

— La spune-ne, ce comuniști cunoști?

— Nu cunosc nici un comunist.

— Cum nu cunoști? Trebuie să cunoști. Părinții dumneata au fost comuniști?

— Nu am avut și nu am nici o legătură cu comuniștii.

— Singurelu...

— Da, domnule inspector general.

— Trece lîngă mine cu cutia de chibrituri.

— Am înțeles, domnule inspector general.

— Domnișoară Ciobanu, dumneața ai auzit de inspectorul general Balotă?

— N-am auzit, domnule.

— Nu se poate să fi trăit printre comuniști și să nu îi auzit de numele meu. Sînt moartea comuniștilor. Sînt pielea comuniștilor.

— N-am auzit, domnule.

— I-au ars, rînd pe rînd, buricele degetelor cu chibrituri aprinse.

În biroul acela, de la etaj, unde-o terfeleau și o schingiau, soarele năvălea și străluea în ferestre. Auzea zumzetul viu al orașului.

— Ziare... ziare...

— Bătălia de la Harcov...

— Ziare... ziare...

— Bătălia de la Moscova...

— Ziare... ziare...

— Cuvîntarea Fîhrerului...

— Ziare... ziare...

— Londra în flăcări...

— Ziare... ziare...

— Bătălia de la...

Careva din vecini lăsase fereastra deschisă. La radio își dădea poalele peste cap o cîntăreță:

— Și-am să te prind
— Și-am să te bat
— Cu scindura de la...

Tăcuse. Ca piatra tăcuse. Ca pămîntul tăcuse. Și că de va roști un singur nume le va roști după aceea pe toate cite le știa. Trebuia să tacă, să tacă.

— Domnișoară Ciobanu, ar trebui să vorbești. Spune-ne ce comuniști cunoști?

— Nu cunosc nici un comunist.

— Domnișoară Ciobanu, dumneața n-ai inimă? Orice om are inimă. Nu se poate să nu ai și dumneața inimă. Dacă nu ți-e mila de dumneața, ar trebui să-ți fie mila de noi. Pentru ce ne chiniești cu încăpățînarea dumitale? Sîm în jurul dumitale atîtea oameni. Ne pierdem zilele și ne pierdem nopțile cu dumneața. Și mai avem și alte treburi. Sîntem oameni săbîrîi. Am învățat și-n străinătate. Mai citim o carte. Mai...

A treia zi o bătuseră la țâlpi. A pabra țîi îi viriseră scobitorii sub unghii. A cincea zi îi smulseseră suflă de pâr cu cleștele. A șasea zi îi tăiaseră la solduri buzunare în piele și le umpluseră cu sare. A șaptea zi o lăsară în pace dar într-o optă îi răsuciseră și-i răzaseră viriurile sîmilor cu un clește mic făcut parca anume pentru așa ceva.

— Tot nu vrei să vorbești, domnișoară Ciobanu?

— N-am ce vorbi.

Inspectorul general Balotă care asistase, împreună cu Singurelu la toate schinguirile, zise:

— Am avut dreptate, Singurele... Fata se trage dintr-un neam prost. Nu e nimic de făcut cu ea. Las-o liniștită cîteva zile să-și mai vină în fire. După aceea să intre în acțiune «comuniștii noștri».

Ilie Singurelu o lăsase în pace o săptămîna. Zăcuse pe cimentul rece al odăii întunecoase de la subsol. Se hrănea cu apă și pîine. Se gîndea că din cînd în cînd apărea în fereastra zăbreliță a ușii un cap de soldat care-i puneă aceași întrebare:

— Mai trăiești, fată?

— Mai trăiesc... Mai trăiesc.

Sanițelul venea și-i oblojea rînille. Măruntelul bubos și puhaș îl asista. Uneori, prinsă de slăbiciune, doareea moartea. Să moară. Să nu mai știe nimic. Să doarmă somnul morții mereu, mereu, pînă la sfîrșitul lumii. Nu trecea mult și o cuprîndea rușinea. Cum să moară? Să le facă pe plac dușmanilor? Dușmanii nici nu doreau altceva decît să-i zdrobească pe comuniști, să-i omoare pînă la unu, să le stîrpească sămînta. Familia lor fusese alcătuită din trei oameni. Tatăl murise la închisoare, ucis fără îndoială, în bătai ori împușcat. Mama fusese bătută la cercețari. O judecaseră și o condamnaseră dar nu o trimiseseră la închisoare. O chemaseră în casa sumbră în al cărei subsol se afla ea acum, pentru cercețari suplimentare. O chinaseră și o schinguiseră din nou sub ochii lui Singurelu și ai lui Balotă. O chinaseră și o schinguiseră pînă ce-i luseră sufletul. Apoi... Ea, Sarmiza, aflase totul... Apoi îi urcaseră trupul sfîrmat la etaj și noaptea o aruncaseră de acolo în curte, pe asfalt. Actul de deces supra-ă carăstata Ioana Ciobanu, sustrîngîndu-se de sub privirile paznicilor, a profitat de faptul că o fereastră se afla deschisă și s-a zvrîlit în gol pentru a se simu-ide”.

Trebuie să trăiască. Să trăiască și să apuce ziua victoriei care avea să vină atunci... Atunci va lucra, va învăța, își va împlini rostul pentru care a venit ea pe această lume plină de sîrîmbăte și de suferință. Va trebui să trăiască. Și aci, orice s-ar întâmpla cu ea, să tacă, să nu rostască nici un nume, să nu trădeze nici o taină. Așa fusese învățată de tovarășii ei. Tovarășii ei! Avea o surzenie de tovarășii... Ce oameni de nădejde! Ah! Dacă ar putea să fie ei ea tot atât de tare, tot atât de neînfricăta ca ei... Gîndurile îi se depănau și o înlăureau. Atunci, cînd va fi să vină ziua victoriei...

Auzise pași pe sală. Auzise cheia scrisă în brăscă usii. „Vin să mă ia. Au să mă chinuie iarăși”.

Lîngă măruntelul bubos îi văzuse în ușă pe Olga și pe Alin. Așadar îi arestaseră și pe ei. Probabil că-i arestaseră și pe Berbecaru. Iegătura ei. Măruntelul bubos încuise ușa și se depărta. Auzise depărîndu-se și pașii grei ai soldatului încălțat cu bocanci. Acum nu mai era singură. Urma să-și împartă oada cu Olga, cu Alin... Va trebui însă și fată de ei să-și țină gura. Trebuie să fie întru-nul din ziduri o deschizătură dincolo de care stă ciuflita urechea unui ascultător.

Olga și Alin i se așezaseră alături.

— Te-au chinuți mult?

— Nu.

— Am venit să-ți aducem sînt bun, spuse Olga. Nu avem prea mult timp de stat împreună.

Tăcuse. Își înclășă fălcile ca nu cumva să-i scape o vorbă nelalocului.

— Statul nostru este să spui, fără nici o ezitare, numele tuturor tovarășilor din grupa ta. Ei știu totul. Te lași chinuți zadarnic. Știu totul.

Continuase să tacă. Se uita numai prin întunericul străvezii al odăii la

chîpul Olgai și al lui Alin. Nu avea nici o îndoială. El, și nu alții, se aflau acolo lîngă ea. Vechii ei tovarășii. Nu vasa. Era trează. O durea trupul. Începu să o doară și sufletul.

— N-azi, tovarășă? Trebuie să dai lista grupei. Ei tot o cunosc, spusese și Alin. Nu te mai lăsa schingiuță zadarnic.

— Nu înțeleg ce voii de la mine, șoptise ea într-un firzlu. Nu vă cunosc pe nici unul și nici nu doresc să vă cunosc.

— Tovarășă Sarmiza...

— Nu sînt tovarășii voastră. Nu înțeleg pentru ce mă numiți așa. Nu v-am văzut niciodată. Nu vă cunosc. Nu știu nimic.

O chinaseră cu stăruințele lor mai bine de un ceas. Nu le mai spusese nici un cuvînt. Pentru ea era limpede: Olga și Alin, ca căror tîrie de caracter o învădase și rîvnise atît de mult mai înainte s-o aibă și ea, nu rezistaseră schinguirilor și trădaseră... Ori poate — gîndul o făcea să se contureze — ori poate nu fusese decît niște unelte ale stăpînirii introduse pentru ei. În orice caz, trădaseră. Poate trădaseră și alții mai mari, ca Berbecaru... Prea des cădeau pradă grupuri întregi...

Întimplarea o durea mai mult decît toate bătăile și chinurile la care fusese supusă. Nu mai izbuti să-și păstreze firea. O podidî plînsul. Se lăsa plînsului care o islovea dar o și liniștea. Olga, Alin, poate și Berbecaru trădaseră. Partidul era supus la grele încercări. Se urmărea nîmlecirea lui. Se urmărea pleirea tuturor comuniștilor. Partidul, cum se vedea acum, avea în sînul lui oameni slabi, care nu rezistau probei de foc. Dar, în același timp, sin al lui, partidul avea mult mai mulți oameni tari, pe care nimic nu-i putea doborî și înfrînge. Se gîndi la celerități. Se gîndi la bărbății grozavi care organizaseră zguduitoră grevă de la Grivița. Aceia zăceau de ani de zile în temnițe. Sufleriseră mult mai mult decît ea. Înduraseră mult mai mult decît ea. Aceia aveau să fie întru-o zi biruitori. Cu aceia rîvnea ea să se asemuie. Tatăl ei, dacă n-ar fi fost ucis, cu aceia ar fi asemuit. Și mama ei, tot cu bărbății aceia s-ar fi potrivit la fire dacă n-ar fi fost omorîti. Războiul... Nemții și ostașii lui Antonescu înaintau pe pînănturile rușesi. Înmînceau sate și orașe. Jefuiau și ucidău. Dar războiul avea să se prelungească și pînă la urmă nemții aveau să piardă războiul. Ea voia să trăiască pentru a apuca ziua aceea, pentru a se bucura de ea cu aceia și pentru a putea să le spună tovarășilor ei — cîli vor mai trăi pînă atunci — că ea n-a trădat, că a îndurat mult dar că s-a ținut tare, că o adevărată comunistă, că n-a trădat nici o taină de partid, că n-a aruncat în labele călăilor nici un tovarăș.

A doua zi Olga și Alin o vizitaseră din nou.

— Venim din partea tovarășului Berbecaru. Te sfătui să nu mai reziziți. Să dai lista. Ei o cunosc. Să nu scriei nimic. Să spui totul și apoi să scrii totul pe hîrtie și să iscălești.

— Nu vă cunosc. Nu cunosc nici un Berbecaru.

Mai mult de o săptămîna Olga și Alin o văzuseră o dată sau de două ori pe zi și stăruiseră să iasă din țîcere. După ce se convinseseră că și-au pierdut timpul zadarnic, o aruncară:

— Noi nu am rezistat. Am spus tot ce știam. Am dat scris tot ce știam. La proces o să te recunoaștem. Suferei zadarnic.

— Nu vă cunosc. Nu cunosc nici o organizație. Nu cunosc nici un partid.

Negase și la proces. O condamnaseră și o trimiseseră la Mîslea.

— Dar ce-mi spui „liberar”? Cum? Acum nu mai lucrează.

— Nu, nu mai lucrează.

— Vai. Nu cumva domnule Ciobanu e bolnav?

— Cum, domnișoară, se poate? O persoană atât de distinsă ca dumneata să-mi răspundă în felul acesta? Cum! Nu știu dacă tatăl dumneaei e bolnav sau e sănătos.

Trăsese câteva lumuri. Înălțase gîtul și o întrebare aproape șoptit:

— Nu cumva dumneata ești certată cu familia? Spune-mi. Nu te jenă. Se întâmplă adeseori ca fetișoane de vîrsta dumneata să se certe cu familia. Banii. Băieții. Amori.

— Nu mai am familie.

— Cum nu mai ai familie? Atunci tatăl dumneaei a murit? Și a murit și mama dumneaei? Vai! Vai!

— Nu știu, domnule. Nu știu dacă mai trăiesc sau nu. Nu știu nimic despre ei.

— Cum nici măcar aița nu ști?

Dacă tatăl și mama dumneaei mai trăiesc?

— N-am cum să știu, domnule. V-am mai spus că n-am cum să știu.

— Vai, domnișoară! Mă dezamăgești.

— Îmi pare rău.

— Dar ce s-a întâmplat cu tatăl dumneaei?

— Nu știu.

— Și cu mama dumneaei te s-a întâmplat? Nu cumva părinții te-au părăsit?

— M-au părăsit.

— Din ce cauză te-au părăsit?

— Nu știu.

— Și încotro s-au dus?

— Nu știu.

— Curios! Curios!

— Dar dumneavoastră, într-adevăr nu știți, domnule?

— Nu știu. Dacă așa ști, nu te-ai întreba. Totuși, domnișoară, trebuie să-mi spui.

Tatăl mamei a fost arestat, judecat și închis.

— Și mama a fost arestată, judecată și închisă.

— Pentru hoție?

— Nu.

— Atunci pentru ceva mai grav, poate. Pentru crimă?

— Nu.

— Atunci pentru ce? Trăim într-o țară în care oamenii nu sînt închisi așa, cu una, cu două. Regele... Mareșalul n-ar permite.

— Nu știu.

— Nu se poate să nu știți. O fată frumoasă, tinăra și desteptă ca dumneata să nu știe pentru ce au fost arestați, judecați și închși părinții ei! De ce încerci să mă duci cu presul, domnișoară? Dumneata ai auzit de Singurelu? De doctorul în drept Ilie Singurelu?

— N-am auzit, domnule.

— De mirare! Eu sînt Singurelu. Eu sînt doctorul în drept Ilie Singurelu, spaima comuniștilor. La spune-mi, tot n-ai auzit? Mănincă carne de comuniști. Beau sînge de comuniști.

— Cum se poate, domnișoară? Fată de comuniști cunoscută, arestată și judecată și condamnată la ani de temniță pentru agitație comunistă și să nu cunoască nici un comunist!... Cine-o să te creadă? Ap? Ce prost o să te creadă?

— Nu cunosc nici un comunist, domnule.

— Scoate ce ai în gușă.

— N-am ce scoate.

— La rizi! Rizi, domnișoară Ciobanu. Rizi „tovarășă” Ciobanu.

— Cum o să rid dacă nu-mi vine să rid?

— Te rog să rizi, domnișoară.

— Nu pot să rid, domnule.

— Atunci îți draguță, domnișoară Ciobanu, și rijește.

— Pentru ce?

— Pentru ce? Pentru un lucru foarte simplu. Vreau să-ți văd toți dinții. Vreau să-ți văd dinții întregi și la locul lor.

— Pentru ce să-mi vedeți dinții?

— Vreau să-ți văd toți dinții, domnișoară. Și vreau să-ți văd pe tot la locul lor, pentru că peste o clipă n-am să-ți mai pot vedea. O să-ți culegi de pe covor. Nu întelegi? Trebuie să-mi spui ce comuniști cunoști. Altele.

— Nu cunosc nici un comunist, domnule.

— O să vedem. O să vedem dacă dumneata cunoști sau nu cunoști. Acușca o să vedem, domnișoară Ciobanu.

— Își scoase ceasul de la mînă. Pe urmă își scoase și inelele din degete. Apoi aprinse încă o țigară. Iarăși îi întinse pachetul.

— Ți-i draguță, domnișoară, și totuși ia o țigară.

— V-am mai spus că nu fumez, domnule.

— Da, da. N-am uitat. Totuși, ar fi bine să fumezi. Stăru. Fumatul dă gînduri bune omului. Aprinzi o țigară, tragi cîteva lumuri. Între timp te mai gîndești și dumneața. Mai chibzuiești. Și după ce chibzuiești, începe să-ți turuie gîrjița și-mi spui numele tuturor comuniștilor pe care îi cunoști dumneața în cartierul Grivița. Sau în orice alt cartier. Îmi trebuie numele tuturor comuniștilor pe care îi cunoști. Înțelegi, domnișoară? Pe urmă și te-a vorbit. Ne-a vîrstat pe masă tot ce avea în gușă.

— Da, da. Au spus tot ce știu.

Sarmize îi venise să sară la ei, să-i zgîrie cu unghiele, să le scoată ochii și să le strige: „Nu. Nu-i adevarat. Nici tata n-a putut să vorbească în fața voastră, nici mama. I-am cunoscut eu bine pe amîndoi”. Se stăpîni însă și tăcu. obrazul proaspăt ca piersea dată în pigri rămăsese împietrit și cei doi nu izbutiseră să citească nimic pe el.

— Da, da, spuse iarăși inspectorul cu mustățile voievodale. Ciobanii sînt neam prost, țărani încăpățînați. Pînă nu-i faci zob nu deschid gura. Se apropie de Sarmiza și o întrebă:

— Nu-i așa, domnișoară, că ești neam prost?

— Îi văzuse arsura.

— A!.. dar asta ce-nseamnă?

Sarmize se mulțumise să ridice din umeri.

— Singurele, Singurele... Cînd ai să înveți, dragul meu, să te porți cum se cuvine cu oamenii? Potîm! i-ai prilit fetei viriul nasului... Nu ajungi la nici un rezultat dacă apropii chibritul de nasul cuiva. Acela nu are decît să sufle și țî-jîne.

Tăcuse. Ca piatra tăcuse. Ca pămîntul tăcuse. Și că de va roști un singur nume le va roști după aceea pe toate cite le știa. Trebuia să tacă, să tacă.

— Domnișoară Ciobanu, ar trebui să vorbești. Spune-ne ce comuniști cunoști?

— Nu cunosc nici un comunist.

— Domnișoară Ciobanu, dumneața n-ai inimă? Orice om are inimă. Nu se poate să nu ai și dumneața inimă. Dacă nu ți-e mila de dumneața, ar trebui să-ți fie mila de noi. Pentru ce ne chiniești cu încăpățînarea dumitale? Sîm în jurul dumitale atîtea oameni. Ne pierdem zilele și ne pierdem nopțile cu dumneața. Și mai avem și alte treburi. Sîntem oameni săbîrîi. Am învățat și-n străinătate. Mai citim o carte. Mai...

A treia zi o bătuseră la țâlpi. A pabra țîi îi viriseră scobitorii sub unghii. A cincea zi îi smulseseră suflă de pâr cu cleștele. A șasea zi îi tăiaseră la solduri buzunare în piele și le umpluseră cu sare. A șaptea zi o lăsară în pace dar într-o optă îi răsuciseră și-i răzaseră viriurile sîmilor cu un clește mic făcut parca anume pentru așa ceva.

— Tot nu vrei să vorbești, domnișoară Ciobanu?

— N-am ce vorbi.

Inspectorul general Balotă care asistase, împreună cu Singurelu la toate schinguirile, zise:

— Am avut dreptate, Singurele... Fata se trage dintr-un neam prost. Nu e nimic de făcut cu ea. Las-o liniștită cîteva zile să-și mai vină în fire. După aceea să intre în acțiune «comuniștii noștri».

Ilie Singurelu o lăsase în pace o săptămîna. Zăcuse pe cimentul rece al odăii întunecoase de la subsol. Se hrănea cu apă și pîine. Se gîndea că din cînd în cînd apărea în fereastra zăbreliță a ușii un cap de soldat care-i puneă aceași întrebare:

— Mai trăiești, fată?

— Mai trăiesc... Mai trăiesc.

Sanițelul venea și-i oblojea rînille. Măruntelul bubos și puhaș îl asista. Uneori, prinsă de slăbiciune, doareea moartea. Să moară. Să nu mai știe nimic. Să doarmă somnul morții mereu, mereu, pînă la sfîrșitul lumii. Nu trecea mult și o cuprîndea rușinea. Cum să moară? Să le facă pe plac dușmanilor? Dușmanii nici nu doreau altceva decît să-i zdrobească pe comuniști, să-i omoare pînă la unu, să le stîrpească sămînta. Familia lor fusese alcătuită din trei oameni. Tatăl murise la închisoare, ucis fără îndoială, în bătai ori împușcat. Mama fusese bătută la cercețari. O judecaseră și o condamnaseră dar nu o trimiseseră la închisoare. O chemaseră în casa sumbră în al cărei subsol se afla ea acum, pentru cercețari suplimentare. O chinaseră și o schinguiseră din nou sub ochii lui Singurelu și ai lui Balotă. O chinaseră și o schinguiseră pînă ce-i luseră sufletul. Apoi... Ea, Sarmiza, aflase totul... Apoi îi urcaseră trupul sfîrmat la etaj și noaptea o aruncaseră de acolo în curte, pe asfalt. Actul de deces supra-ă carăstata Ioana Ciobanu, sustrîngîndu-se de sub privirile paznicilor, a profitat de faptul că o fereastră se afla deschisă și s-a zvrîlit în gol pentru a se simu-ide”.

Trebuie să trăiască. Să trăiască și să apuce ziua victoriei care avea să vină atunci... Atunci va lucra, va învăța, își va împlini rostul pentru care a venit ea pe această lume plină de sîrîmbăte și de suferință. Va trebui să trăiască. Și aci, orice s-ar întâmpla cu ea, să tacă, să nu rostască nici un nume, să nu trădeze nici o taină. Așa fusese învățată de tovarășii ei. Tovarășii ei! Avea o surzenie de tovarășii... Ce oameni de nădejde! Ah! Dacă ar putea să fie ei ea tot atât de tare, tot atât de neînfricăta ca ei... Gîndurile îi se depănau și o înlăureau. Atunci, cînd va fi să vină ziua victoriei...

Auzise pași pe sală. Auzise cheia scrisă în brăscă usii. „Vin să mă ia. Au să mă chinuie iarăși”.

Lîngă măruntelul bubos îi văzuse în ușă pe Olga și pe Alin. Așadar îi arestaseră și pe ei. Probabil că-i arestaseră și pe Berbecaru. Iegătura ei. Măruntelul bubos încuise ușa și se depărta. Auzise depărîndu-se și pașii grei ai soldatului încălțat cu bocanci. Acum nu mai era singură. Urma să-și împartă oada cu Olga, cu Alin... Va trebui însă și fată de ei să-și țină gura. Trebuie să fie întru-nul din ziduri o deschizătură dincolo de care stă ciuflita urechea unui ascultător.

Olga și Alin i se așezaseră alături.

— Te-au chinuți mult?

— Nu.

— Am venit să-ți aducem sînt bun, spuse Olga. Nu avem prea mult timp de stat împreună.

Tăcuse. Își înclășă fălcile ca nu cumva să-i scape o vorbă nelalocului.

— Statul nostru este să spui, fără nici o ezitare, numele tuturor tovarășilor din grupa ta. Ei știu totul. Te lași chinuți zadarnic. Știu totul.

Continuase să tacă. Se uita numai prin întunericul străvezii al odăii la

chîpul Olgai și al lui Alin. Nu avea nici o îndoială. El, și nu alții, se aflau acolo lîngă ea. Vechii ei tovarășii. Nu vasa. Era trează. O durea trupul. Începu să o doară și sufletul.

— N-azi, tovarășă? Trebuie să dai lista grupei. Ei tot o cunosc, spusese și Alin. Nu te mai lăsa schingiuță zadarnic.

— Nu înțeleg ce voii de la mine, șoptise ea într-un firzlu. Nu vă cunosc pe nici unul și nici nu doresc să vă cunosc.

— Tovarășă Sarmiza...

— Nu sînt tovarășii voastră. Nu înțeleg pentru ce mă numiți așa. Nu v-am văzut niciodată. Nu vă cunosc. Nu știu nimic.

O chinaseră cu stăruințele lor mai bine de un ceas. Nu le mai spusese nici un cuvînt. Pentru ea era limpede: Olga și Alin, ca căror tîrie de caracter o învădase și rîvnise atît de mult mai înainte s-o aibă și ea, nu rezistaseră schinguirilor și trădaseră... Ori poate — gîndul o făcea să se contureze — ori poate nu fusese decît niște unelte ale stăpînirii introduse pentru ei. În orice caz, trădaseră. Poate trădaseră și alții mai mari, ca Berbecaru... Prea des cădeau pradă grupuri întregi...

Întimplarea o durea mai mult decît toate bătăile și chinurile la care fusese supusă. Nu mai izbuti să-și păstreze firea. O podidî plînsul. Se lăsa plînsului care o islovea dar o și liniștea. Olga, Alin, poate și Berbecaru trădaseră. Partidul era supus la grele încercări. Se urmărea nîmlecirea lui. Se urmărea pleirea tuturor comuniștilor. Partidul, cum se vedea acum, avea în sînul lui oameni slabi, care nu rezistau probei de foc. Dar, în același timp, sin al lui, partidul avea mult mai mulți oameni

PÎINE ȘI POEZIE

(Urmare din pag. 1)

O gazdă bine aleasă...

Festivalul internațional al teatrului de păpuși ne-a prezentat o serie de spectacole diverse ca manieră, aducând concepții interesante...

Astăzi Yves Jolly a răsturnat (la propriu și la figurat) cunoștințele celor mai mulți despre teatrul de păpuși. Interpretul său nu mai stă cunoscut pe păpuși sau marionete...

Am admirat poezia luminoasă a spectacolului de păpuși dat de teatrul Ulan Bator (P. Mongolia) care, fructificat într-un felic cadru orientat...

Bulgaria ne-a prezentat două spectacole aproape identice, cu spectacolele pentru copii: "Bătașul și vântul" (teatrul din Sofia) și "Frumoasa din pădure" (teatrul din Varna).

Ultima săptămână a adus la rampă din nou câteva spectacole românești și ele ne-au adus ega satisfacții. Înscrim numele de regiști ai scenografulor...

Tu dai pămint și pine tu dai, în pictura ta. Pictura lui Guttuso ne face să înțelegem că sicilianul de rind poartă prezenta infernal în culorile cele mai vii și în accepția lui...

Pe mla una noi cutăm artele colective. "Fântâna" ne-a prezentat o serie de spectacole de lemn, o fantastică îmbinare de păpuși, marionete și oameni...

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

si orasele Siciliei, stîrnind entuziasmul maseilor.

Trebuie să atrag aici atenția asupra unei contradicții fundamentale între prezentarea Siciliei în enciclopedii și dicționare și modul în care insula apare reflectată în literatură. Găsește, astfel, în dicționarul Larousse, următoarea caracterizare a Siciliei: "pămînt fêrtil, cereale, vinuri, uleiuri".

Literatura însă (incomodă, stînjinitoarea literatură) contrazice viziunea edenică a enciclopediilor sau ghidurilor pentru turiști. Las la o parte opera lui Giovanni Verga, sicilian și inițiator al verismului italian (poate nu întîmplător verismul a pornit de pe pămîntul Siciliei) și mă gîndesc la mărturiile literare contemporane asupra Siciliei, pe care am avut prilejul să le cunosc.

Cu toate că Butitta este poet, nu trece peste frapanta similitudine dintre versurile sale și o proză de o profundă tragism, cum este aceea a lui Vittorini, din "Conversazione in Sicilia". Vittorini este și el sicilian și pinea constituie unul din eroii nerfiliți ai cărții sale.

Am admirat poezia luminoasă a spectacolului de păpuși dat de teatrul Ulan Bator (P. Mongolia) care, fructificat într-un felic cadru orientat...

"Toată lumea mîncînd de dimineață în America" (intrebă cu insistență un sicilian mîrnat și mizer).

"Si la pine? Intrebă el din nou. Mîncînd toți la pine în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

Ignazio Butitta s-a născut și trăiește la Bagheria. Tot aici s-a născut acel mare pictor al mizeriei și revoltei italiene, care este Renato Guttuso (ilustrator al volumului "Lu pani si chiama pani").

Tu dai pămint și pine tu dai, în pictura ta. Pictura lui Guttuso ne face să înțelegem că sicilianul de rind poartă prezenta infernal în culorile cele mai vii și în accepția lui...

Pe mla una noi cutăm artele colective. "Fântâna" ne-a prezentat o serie de spectacole de lemn, o fantastică îmbinare de păpuși, marionete și oameni...

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

blourile sale delezăz trupurile vîlăguite de muncă și suferință ale proletariilor agricoli (zappateria), muncitorilor din minele de sulf sau plantatiilor de masini.

Un alt bocet, celebru în toată Italia, este "Moartea lui Turiddu Carrivall", unul din conducătorii țărănimii siciliene, ucis de aceeași mafia, din ordinul stăpînilor feudali ai regiunii Sicilia. Mama face elogiul fiului ucis: "Ai fi spus că e un inger, cu toate că nu avea arapi; / nu a fost un sfînt, cu toate că a săvîrșit minuni".

Am făcut această digresiune pentru a-l integra pe Butitta într-un univers de suferință, de revoltă și poezie aspră. Altfel nu am putea înțelege ce pe un "pămînt fêrtil", bogat în "cereale, vinuri și uleiuri", oamenii doresc pinea și poezii o cină. Pămîntul Siciliei nu este al celor ce-l muncesc. Este al marilor seniori și al bisericilor catolice. Sicilienilor de rînd, le aparține numai munca de istoc și joamea.

Pentru Butitta, mizerul zappateria nu este numai creatorul pînii, dar și al bogatelor sonorități ale poeziei. În "Poetul și zierul" el spune cu simplitate: "Dă-mi mina / în care lucrezi pămîntul / pentru un colț de pine / tu stăpîni și pămîntele / și rîmle bogate. / / Acolo unde tu înjunzi, / cazmau-ți lăcătoare / răsar fructe / flori și arbori; / acolo, de unde eu sap / șișnesc lacrimile oamenilor... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului..."

Guttuso are un tablou răscolitor, "Răstignit", în care victimele puse pe cruce sînt jamele zappateria, crucele fiind protejate pe un arid desert sicilian. Motivul este probabil popular, pentru că-l găsește și la Butitta în poezia "Un Christ răstignit".

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

Ignazio Butitta s-a născut și trăiește la Bagheria. Tot aici s-a născut acel mare pictor al mizeriei și revoltei italiene, care este Renato Guttuso (ilustrator al volumului "Lu pani si chiama pani").

Tu dai pămint și pine tu dai, în pictura ta. Pictura lui Guttuso ne face să înțelegem că sicilianul de rind poartă prezenta infernal în culorile cele mai vii și în accepția lui...

Pe mla una noi cutăm artele colective. "Fântâna" ne-a prezentat o serie de spectacole de lemn, o fantastică îmbinare de păpuși, marionete și oameni...

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

răsuflarea / ultima care-mi mai rămîne, / și deschide-ți ochii / să-mi vezi lăcina / o ultimă dată!

Un alt bocet, celebru în toată Italia, este "Moartea lui Turiddu Carrivall", unul din conducătorii țărănimii siciliene, ucis de aceeași mafia, din ordinul stăpînilor feudali ai regiunii Sicilia. Mama face elogiul fiului ucis: "Ai fi spus că e un inger, cu toate că nu avea arapi; / nu a fost un sfînt, cu toate că a săvîrșit minuni".

Am făcut această digresiune pentru a-l integra pe Butitta într-un univers de suferință, de revoltă și poezie aspră. Altfel nu am putea înțelege ce pe un "pămînt fêrtil", bogat în "cereale, vinuri și uleiuri", oamenii doresc pinea și poezii o cină. Pămîntul Siciliei nu este al celor ce-l muncesc. Este al marilor seniori și al bisericilor catolice. Sicilienilor de rînd, le aparține numai munca de istoc și joamea.

Pentru Butitta, mizerul zappateria nu este numai creatorul pînii, dar și al bogatelor sonorități ale poeziei. În "Poetul și zierul" el spune cu simplitate: "Dă-mi mina / în care lucrezi pămîntul / pentru un colț de pine / tu stăpîni și pămîntele / și rîmle bogate. / / Acolo unde tu înjunzi, / cazmau-ți lăcătoare / răsar fructe / flori și arbori; / acolo, de unde eu sap / șișnesc lacrimile oamenilor... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului... / Dă-mi mina, / în care sapi pămîntul / pentru o bucată de pine, / răcoastele în inima-mi / pămîntului..."

Guttuso are un tablou răscolitor, "Răstignit", în care victimele puse pe cruce sînt jamele zappateria, crucele fiind protejate pe un arid desert sicilian. Motivul este probabil popular, pentru că-l găsește și la Butitta în poezia "Un Christ răstignit".

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

"Si seara? Intrebă el. Mîncînd toți seara în America?"

Ignazio Butitta s-a născut și trăiește la Bagheria. Tot aici s-a născut acel mare pictor al mizeriei și revoltei italiene, care este Renato Guttuso (ilustrator al volumului "Lu pani si chiama pani").

Tu dai pămint și pine tu dai, în pictura ta. Pictura lui Guttuso ne face să înțelegem că sicilianul de rind poartă prezenta infernal în culorile cele mai vii și în accepția lui...

Pe mla una noi cutăm artele colective. "Fântâna" ne-a prezentat o serie de spectacole de lemn, o fantastică îmbinare de păpuși, marionete și oameni...

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

Festivalul internațional condus de demonstrând mijloacele de expresie tot mai largi, specificitatea păpușii în complexul miscării generale teatrale.

ION JALEA

"Arcaș odihnit" (bronz)

MOMENTUL LITERAR

(Urmare din pag. 1-a)

documentat o viață întregă. Participă la luptele muncitorilor din Cluj, am avut permanentă legătură cu activitatea lor revoluționară. Cînd am pornit înscum doi ani să scriu această carte, am colindat luni de zile fabrica la Galați, a treia în București și la închisoarea Jilava. Nucleul epic pornește de la viața unei familii țărănești, dintr-o comună oarecare din Oltenia, aproape de Dunăre și urmărește viața succesivă a trei generații. Romanul se termină în anul războiului antisovietic și prezintă soarta în acel an a "Nepoșilor oltenienilor", solicitați de diferite atitudini politice, alții aflați pe front, acei în mizerie etc. E un roman în care am vrut să arăt că învingător în această mare frînțare socială este cel care știe să descopere sensul istoriei. Primul volum (1-400 pagini) la Cluj, în semn de protest împotriva sovietismului, în anul 1940. Cartea a avut un ecou deosebit. Era un avertisment asupra pericolului fascismului și a rezultatelor nefaste pe care le poate să-și aibă asupra conștiinței omenești.

Am vrut să ne vorbim despre cărțile pe care le aveți acum în lucru.

Am multe volume înscute dar neterminate. Despre ele nu-mi place să vorbesc încă. Aștept ca volumele să vorbească în locul meu.

Succes Școlii de coregrafie, pe drumul sîntos în care au pornit în prețuirea nollor cadre ale baletului românesc, ale artiștilor și primilor baletași de mîna I!

Am mulțumit academicianului Nagy Istvan pentru cele relatate și pentru ora pe care l-am răpțo.

V. Ripeanu

mi-am dat răgazul necesar definitivării ei. În 1938 am recitat manuscrisul, am aruncat ce scrisesem pînă atunci și am așternut pe hîrtie o nouă carte. Se compune din trei părți și este un roman al generațiilor. O carte care se ocupă de viața muncitorilor romîni. Prima parte se petrece în Oltenia, a doua la Galați, a treia în București și la închisoarea Jilava. Nucleul epic pornește de la viața unei familii țărănești, dintr-o comună oarecare din Oltenia, aproape de Dunăre și urmărește viața succesivă a trei generații. Romanul se termină în anul războiului antisovietic și prezintă soarta în acel an a "Nepoșilor oltenienilor", solicitați de diferite atitudini politice, alții aflați pe front, acei în mizerie etc. E un roman în care am vrut să arăt că învingător în această mare frînțare socială este cel care știe să descopere sensul istoriei. Primul volum (1-400 pagini) la Cluj, în semn de protest împotriva sovietismului, în anul 1940. Cartea a avut un ecou deosebit. Era un avertisment asupra pericolului fascismului și a rezultatelor nefaste pe care le poate să-și aibă asupra conștiinței omenești.

Am vrut să ne vorbim despre cărțile pe care le aveți acum în lucru.

Am multe volume înscute dar neterminate. Despre ele nu-mi place să vorbesc încă. Aștept ca volumele să vorbească în locul meu.

Succes Școlii de coregrafie, pe drumul sîntos în care au pornit în prețuirea nollor cadre ale baletului românesc, ale artiștilor și primilor baletași de mîna I!

Am mulțumit academicianului Nagy Istvan pentru cele relatate și pentru ora pe care l-am răpțo.

V. Ripeanu

MUNCA ȘI ORIGINEA ARTEI

(Urmare din pag. 1)

ale apariției și dezvoltării capacității de percepere estetică a realității, în posesia Plehanov se situează pe o poziție justă; condițiile sociale au rolul hotărîtor și determinant.

În societatea primitivă activitatea umană extrem de rudimentară nu era încă diferențiată în numeroasele ramuri de mîl țîrziu. Simțul frumosului și perceperea estetică a realității erau strîns împletite cu primele idei și noțiuni concrete pe care le aveau oamenii despre lucrurile înconjurătoare și ele s-au dezvoltat în procesul practicii sociale ca un rezultat direct al perfecționării simțurilor umane și al capacității de înțelegere. Diferite îmbinări de culori sau sunete, anumite forme ale obiectelor pot produce deslăsură estetică numai asociate fiind cu ideile pe care și le-au format oamenii despre lucrurile sau însușirile respective. Chiar la omul civilizat, a cărui activitate spirituală este mult mai complexă și relativ autonomă în raport cu activitatea materială, perceperea estetică a realității, simțul frumosului — oricît de evoluate și diferențiate ar fi — nu se pot dețasa și fi întî independent de orientarea sa ideologică, de concepția sa asupra lucrurilor — deși aici intervin o sumedenie de factori sociali, psihologici, morali etc. care explică marea varietate a gusturilor estetice.

Din cele spuse nu se poate trage însă concluzia că arta are o origine ideală. Capacitatea omului de a percepe estetic realitatea nu e determinată și generată de ideile sale asupra realității ci e asociată acestor idei. Plehanov demonstrează și aici — așa cum a făcut-o și în alte lucrări ale sale (de exemplu în "Contribuțiunile la dezvoltarea concepției moniste asupra istoriei"), sterilitatea și viiozitatea unei examinări abstracte a interdependenței dintre artă și celelalte sfere ale culturii. Chiar dacă doamna Stăvilă și Taine au formulat unele idei juste și interesante cu privire la raporturile artei cu instituțiile sociale ale unui popor, cu psihicul oamenilor și situația lor, ei nu au putut depăși concepția idealistă a istoriei care i-a împiedicat să tragă toate concluziile, din ideile juste formulate, din adevărurile descoperite.

Unde trebuie căutat așadar determinismul causal, logic, al artei ca mod specific de activitate spirituală a omului, ca formă specifică a conștiinței sale sociale? Se poate răspunde: În existența socială a oamenilor dar acesta e un răspuns prea general și abstract. Raportul la originea istorică a artei trebuie să determinăm mai exact ce este această existență socială pe o treaptă a dezvoltării istorice în care relațiile sociale nu aveau nici pe departe complexitatea societății civilizate moderne. Este poate singura perioadă istorică în care caracterul percepții estetice a

realității, modul de manifestare și finalitatea specifică a simțului frumosului sînt determinate nu atât de relațiile sociale dintre oameni, cît de nivelul forțelor lor de producție și condițiile materiale de trai.

Pentru a înțelege geneza artei este foarte importantă — cum arată Plehanov — rezolvarea problemei raportului dintre muncă și joc. Este cunoscută teoria lui Spencer asupra jocului — împărțită și de Wilhelm Wundt — a cărei idee esențială constă în aceea că jocul este copilul muncii; grație muncii — omul se deprinde treptat să privească întrebuințarea puterii sale ca o plăcere (Wundt). Or, după Bûchner și mai ales după Karl Groos jocul nu este o manifestare a surplusului de energie, o imitare a activității fertile, de muncă, care îl precede cu un exercițiu pregătitor pentru muncă. Deci nu jocul este copilul muncii ci munca este copilul jocului. De aici concluzia că arta, ca varietate a jocului, precede muncă, se află la originea sa și nu invers. Interpretarea idealistă a originii artei ca o activitate pur gratuită care precede munca, este strîns gîsită de interpretarea idealistă a esenței artei ca un joc gratuit al spiritului, ca o manifestare a libertății reale — opusă necesității lumii exterioare. Dar omul nu se poate juca de-a războiul, el nu poate picta scene viitoarești și înfățișa plastic figuri animale, înainte de a face vîntoșă, de a avea un trîi sfîntoșă care-și pune în contact cu realitatea zăgăvîte. Teza lui Karl Groos despre raportul dintre joc și muncă este valabilă numai raportată la viața individuală (copilul mai întîi se joacă și numai mai țîrziu activitatea sa dobîndește un caracter util, o finalitate practică nemijlocită) dar e total dezmințită de evoluția speciei, a societății umane în care, smulgerea reală a rădăcinilor a precedat readerea reală în proces în dansurile adulților și în jocurile copiilor".

În societatea primitivă există o dependență causală mai simplă și mai directă a artei, a modului de manifestare a simțului frumosului față de condițiile materiale. Acei societăți primitive care ar încerca să găsească în tezele lui Plehanov despre arta primitivă argumente în favoarea unor explicații determinist-mecanice și simpliste a artei ca fenomen social, trebuie să știe că eminentul marxist nu neagă nici chiar pentru societatea primitivă dependența mediată a artei față de existența socială a oamenilor, interpenetrarea pe linia determinismului cauzal a unor factori religioși, morali etc., care vor deveni cu timpul din ce în ce mai numeroși și mai compleși.

Dacă la omul civilizat apare ca frumos tot ceea ce îi deosebește de animale — deosebire pe care el tîndeșo sublinieze și chiar s-o exagereze — cum spune Plehanov — la oamenii primitivi este dimpotrivă subliniată

descendența lor animală, legată și de anumite credințe religioase, pentru ei frumosul este alcătuit din elemente ale lumii animale ce are o importanță vitală pentru viața practică a popoarelor vîntoșilor. Savantul explorator german Von den Steinen, pe care Plehanov îl citează de mai multe ori, scrie: "De aceea și motivele lor artistice sînt împrumutate cu o uniformitate deprimantă din lumea animală — a cărei idee esențială constă în aceea că jocul este copilul muncii; grație muncii — omul se deprinde treptat să privească întrebuințarea puterii sale ca o plăcere (Wundt). Or, după Bûchner și mai ales după Karl Groos jocul nu este o manifestare a surplusului de energie, o imitare a activității fertile, de muncă, care îl precede cu un exercițiu pregătitor pentru muncă. Deci nu jocul este copilul muncii ci munca este copilul jocului. De aici concluzia că arta, ca varietate a jocului, precede muncă, se află la originea sa și nu invers. Interpretarea idealistă a originii artei ca o activitate pur gratuită care precede munca, este strîns gîsită de interpretarea idealistă a esenței artei ca un joc gratuit al spiritului, ca o manifestare a libertății reale — opusă necesității lumii exterioare. Dar omul nu se poate juca de-a războiul, el nu poate picta scene viitoarești și înfățișa plastic figuri animale, înainte de a face vîntoșă, de a avea un trîi sfîntoșă care-și pune în contact cu realitatea zăgăvîte. Teza lui Karl Groos despre raportul dintre joc și muncă este valabilă numai raportată la viața individuală (copilul mai întîi se joacă și numai mai țîrziu activitatea sa dobîndește un caracter util, o finalitate practică nemijlocită) dar e total dezmințită de evoluția speciei, a societății umane în care, smulgerea reală a rădăcinilor a precedat readerea reală în proces în dansurile adulților și în jocurile copiilor".

Deci ornamentica specifică a popoarelor primitive reflectă modul lor de viață, starea forțelor lor de producție. De aceea, pe lumă dreptate, afirmă Plehanov că "această ornamentică trebuie să fie considerată ca una din cele mai convingătoare dovezi în sprijinul concepției materialiste asupra istoriei".

Intr-adevăr, în lumina ideilor expuse mai sus bazate pe un bogat material istoric-concret, apare cu claritate caracterul eronat al acelor păreri care neagă valoarea reflectoare a artei și îndeosebi a artei figurative. Aceasta din urmă ar constitui — după esteticienii idealisti — un adevărat imperiu al formelor lăbră conținut, al "artei pure", iar așa numita artă abstractă ar reprezenta o "desăvîrșire" o "modernizare" a sa. Teoretizînd asemenea păreri, esteticienii idealisti absolutizează de exemplu autonomizarea relativă a esteticului față de realitatea obiectivă originară care l-a generat și i-a determinat utilitatea socială inițială (de exemplu în cazul artelor decorative).

Rolul reacionar și diversionist al ideilor care neagă arta caracterul de reflectare a realității și deci funcțiile sale pozitive — cognitive și sociale — se vădește cu o deosebită evidență în teoria psihanalitică a lui Freud — larg răspîndită în gîndirea estetică burgheză contemporană — precum și în teoriile de factură mistică cum este aceea a lui Lucian Blaga.

Spectacolul Școlii de coregrafie

Sînt momente cînd emoția depășește rampa și acțiunea sau dansatorul vibrează în unison cu sala. Un astfel de sentiment am încercat asîndînd la spectacolul Școlii de coregrafie din Leningrad, direcția colectivă de profesori au prezentat în cadrul spectacolului în afara buclilor de stîmbe stătoare și acțiunii din baletul lui Ceskavski, "Lacul lebedelor". Vîntoșele balerine aveau penlate prima dată o mare răspundere, aceea de duce pînă la capăt cei mai dînci act din punct de vedere coregrafic al repertoriului de balet din acea țară și rezultatul a fost satisfăcător. Trebuie îndeosebi remarcată eleva Cristina Hammon — clasa prof. Lulu Ross — care a subliniat prin linia și poezia ei sculțurată emoțional interpretarea rolului Odetei. Romanul de balet Siegfried a fost realizat sobru de G. Fustea — clasa prof. Geiu Matei. De semnal în acest repertoriu, din punct de vedere tehnic, ansamblul (mai ales lebedele mînci). Artă de balet și se deosebește prin plasticitatea expresivă a o mare atitudine expresivă și plasticității mișcărilor în dans. Fîndcă o mină expresivă poate colora și înnoia mișcarea.

De o mare sensibilitate a fost însoțirea de totuși în coregrafia prof. Clara Volini. Alături de spectacolul ei-a putut da seama de valoarea expresivității mișcărilor de coregrafie, mai ales în dans. E. Olteanu, o interpretă foarte valoroasă, a fost întru totul servită de acest dans fabulos. Prin brațele și prin tot trupul ei curgea mișcarea și mișcarea era autentică. Interesante sînt au fost compozițiile prof. Ursușan în care s-a simțit căutarea de a aduce nou în dansul nostru. Într-un dans al lui G. Gîlgoras, în dansul "Tomaș" a fost cînd o adiere de vînt sau "frunză" dispuse, cînd bălții ale lui Ursușan, cînd dorme de dragoste, N. Deneș, cînd se compoziția acestui dans. "Balerine" în dansul "Tomaș" a fost cînd o adiere de vînt sau "frunză" dispuse, cînd bălții ale lui Ursușan, cînd dorme de dragoste, N. Deneș, cînd se compoziția acestui dans.

Compoziția coregrafică a lui Bella Balogh, pe lângă unele lucruri interesante, a avut însă deficiențe prin abundența mișcărilor clasice în neconcordanță cu muzica lui Debussy. Incercarea trebuie totuși susținută în școlă, fîndcă alături de tradiționalul dans clasic, care este baza oricărui balet, sînt și dansul realist-modern, aliberat de mîscarea formală expresionistă. Astfel de exemple grîtoare au fost și recitalele balerinelor din Leningrad în care figurau dansuri ca "Inima lui Petrușca".

Succes Școlii de coregrafie, pe drumul sîntos în care au pornit în prețuirea nollor cadre ale baletului românesc, ale artiștilor și primilor baletași de mîna I!

Am mulțumit academicianului Nagy Istvan pentru cele relatate și pentru ora pe care l-am răpțo.

V. Ripeanu

Gezu Barbu

OLGA GRECEANU

"Prinul dascăl la Sf. Sava"

- 1) Fr. Engels, "Dialectica naturii", ESPLA, 1954, pag. 170.
2) G. V. Plehanov "Scrisori țărănești", pag. 17.
3) G. V. Plehanov, op. cit. pag. 74.
4) Vezi Plehanov, op. cit. pag. 34.
5) Cînt după Tudor Vianu "Istoria esteticii", de la Kant rînd azi", București, 1934, pag. 233.
6) Idem, pag. 243.

CONTINENTE

MARIA RALLY

Poetă, secretar general al Societății Naționale a Scriitorilor Greci

In Cypru se face lumină

— Fragment —

Credetind însula Cypru, trec prin eroicele și minunatele sale, Ipsonas și Pendacomo, scaldate în lumina primăverii și incinse în mirosul de praful de puscă.

Aici vezi locașuri minăstirești bizantine — monumente arhaice de neprețuită artă, de o frumusețe clasică — Salamina, îndalată de Tejros după înțocirea din războiul troian, Kurionul, muzeu în aer liber, cu băi, teatre și mozaicuri din secolul al V-lea înainte de Hristos, dintre care „Recunoașterea lui Achile de către Ulisse” și „Diodamia”, un chip cu o expresie tragică, se numără printre cele mai de seamă. Cine are însă ochi pentru toate acestea? Te cutremură gândindu-te la rănille care macină pământul urânos și roditor al Cyprului. Acum pentru tine, nu există pe acest scump pământ, decât lacrimi și singe.

Cum s-au luptat într-o noapte de vineri, cei doisprezece fidați ai lui Dighenis! Au săpat niște gropi adânci și de acolo, au început să lovească necruțător într-un convoi britanic. Cruntă a fost încăierarea! S-a spus că au fost cinci englezi răniți și unul ucis. De fapt au fost douăzeci și opt de englezi răniți și cinci uciși. Dintre ai noștri, au scăpat doar unsprezece. Cristu Tsartas din Politisio, un voinic de 25 ani, tată a doi copii, a fost găsit mort lângă înfrățirea.

Evenimentele se precipită, unul mai crud decât altul, ca o ploaie de toamnă. Iți ugițe urechile... Îmbați-e cald ca iacsa... Uite, aici un auto-mobil a sărit în aer... la răscruce altul... iar lângă digul din Lemesos, au fost incendiate nu știu câte clădiri engleze. Toată lumea a ieșit din casă și așteaptă săgetind întunericul cu privirile pline de ură, doar, doar o rădi de unde iese fumul, ca să-și răcoarească setea de răzbunare.

Veștile se învâlmășesc tot mai sumbre!

La Lapythos nu se găsesc 7.000 de lire, prețul răscumpărării cerute de ocupanți. Suferința poporului e de-a dreptul sălbatică: nu mai e apă. Primarul stăruie zadarnic să se îngăduie să împartă sârdacilor griu și apă... Și la Eghiolusa, e la fel. Și timpul trece fără să se ia nici o măsură...

Ceretele au fost respinse. Abia în ziua a șaptea, li s-a îngăduit copiilor până la 10 ani să ia apă și să bea apă, dar li s-a interzis sub grea amenințare să ducă acasă fie și cîteva picături.

Din caș în caș, viața pe insulă devine un coșmar: la fiecare doi terdenți, blocădo... Douăzeci și una de persoane din Lejka și Korfo au fost trimise în lagărul îngrozitor din Kokinotimos.

Judecătorul suprem Traunor a condamnat azi la biciuire doi copii, vî-novați că au îndrăznit să cînte și ei cîntece patriotice. Acetasi judecător a hătut pînă la singe pe un eleo, pe micul Floros Gheorghiu, din Larnoka, lîncăd i-a găsit printre caiete o poezie patriotică. Un alt copilăndru, în vîrstă de 14 ani a fost smuls în muez de noapte din patul lui, fără să se cunoască pricina. Și așa, în fiecare zi dispar mereu alți și alți copii. Chipurile sînt luți pentru instrucție, dar nu se mai întorc niciodată!

Știrile care vin cu luțea luțerului, îți frîng inima: aiți au fugit în munți, har domnului! Aiți au pierit, aiți au fost întemnițați.

Atmosfera e încărcată de proteste: chipurile martirilor se ridică stăruitor pe zările limpei.

În minunata dimineață de primăvară, copiii se joacă senin cu titirezul în timp ce razele blînde și aurii le alintă cășoarele nevinovate. Și totuși acetasi copii cîteva clipe mai firzii vor aczorii o grenadă într-un camion englez care trece pe șosea.

Din șaptezeci și unu de mii de copii greci cîți ar trebui să urmeze cursul primar și mediu, șalzeci de mii rătăcesc neștiutori, ca în vremea ocupației turcești. În Cypru, învâlmășit e o povește tristă! Din șase sute patruzeți și șapte școli primare cîte erau odinică, patru sute șalzeci și opt sînt închise din porunca guvernatorului: „Orice școală greacă, care arborează drapelul național, va fi desființată”. Cotropitori „îngăduite” să funcționeze numai școlile care nu arborează drapelul național.

Dar simbolul nu poate fi distrus. Cine are curajul să-l umitească?

În romînește de **Polixenia Carambi și Ianis Veakis**

Decada Republicilor Sovietice Baltice

Între 1 și 10 iunie se va desfășura, în întreaga țară, decada Republicilor Sovietice Baltice. Cu acest prilej vor avea loc bogate manifestări culturale și artistice: concerte simfonice, recitaluri, conferințe, simpozioane. Radiodifuziunea română va transmite numeroase emisiuni închinăte vieții literare și artistice din Republicile Sovietice Baltice.

O delegație de oameni de știință din Republicile Sovietice Baltice va vizita, cu acest prilej, țara noastră. Un ciclu de spectacole va prezenta Ansamblul Emerit de Stat de cîntece și dansuri din R.S.S. Lituaniană.

CARNET BALTIC

După terminarea războiului, continuînd tradiția realizată a literaturii estone (F. Kreuzvada, E. Wilde, E. Siirgaga-Peterson, A. Tamasaare, O. Luks, I. Kierner, L. Siuste, A. Alle, și alții), scriitorii estoni au creat opere remarcabile în spiritul realismului socialist.

În anii Puterii Sovietice s-a afirmat îndeeșbi talentul dramaturgului August Jakobson. În piesele „Viața în cetate”, „Luna fără o linie a frontului”, „Două lagăre”, „Constructorii”, „Jure și șosea”, „Școlii”, „Ingerul pazitor din Ebraska” etc., Jakobson a atacat teme de cea mai strictă actualitate, cucerind prețuirea unui public larg de spectatori din Uniunea Sovietică și de peste hotare.

Sosete în țara noastră Ansamblul Emerit de Stat de cîntece și dansuri din R.S.S.-Lituaniană, condus de artistul popular din U.R.S.S., Jonas Sotada, înființat în 1916, acest colectiv artistic, rețiat tînd, a cîștigat o bi-remeritată prețuire. În 1937 ansamblul a ocupat locul întâi la cel de-al 6-lea Festival mondial al tineretului și studentilor, iar în toamna acetiași an diploma de rangul întâi la festivalul unional în cinstea aniversării a 40 de ani de la Marea Revoluție din Octombrie. Odată cu ansamblul sosesc Edouard Pilpatis, artist emerit, Iosif Iinghis, maestrul emerit al artei, Lailiga Petraskeviciute, artistă emerită, solista a Teatrului Academic de Stat de operă și balet, Tii Kuuzik, artist al poporului din U.R.S.S., solist al Teatrului de operă și balet din Tallin — R.S.S. Estoni și dirijorul Roman Matoc din R.S.S. Estoni.

După instaurarea Puterii Sovietice, a început în literatura letonă o nouă etapă legată de trecerea Letoniei la construcția socialismului.

An aprorat, astfel, romanul „Pămînt străin”, tragedia „Spartacus” și ocaune de poezii de A. Uina, „Reîntorcere la viață”, „Sere culmi”, și „Știința în noaptea” de A. Sakse, „Martha” de A. Brodica, „In familie frătească” de Sudrabkain, mesele „Prin joc și apă”, „Argila și portelan” și „In ce golp” de A. Grigulis, „In jurună” de W. Luks, eseuri critice de V. Kalpins, K. I. Kraulin ș. a.

În anii ocupației prozatori a Lituaniei de către hitleristi, cei mai buni scriitori lituanieni s-au ridicat împotriva fascismului, creînd opere strălucite de patriotizm, de o încredere nezdărnăcinată în victorie: volumele de poezii „Cîntă, inima, viață” și „Privighetorea trebuie să cînte” de Salomea Noris, „Pe drumuri departate” de L. Ghira, „Chemarea patriei” de A. Venloova, „Legea luplei” de A. Korsakas, poezierile „Mina care pedepsește” și „Pe drumuri de război” de P. Torika, ș. a. După război apar și se impun atenției generale romanele „Pratii” și „Dreptatea Ierarhului Ignatias” de A. Gudaitis-Guziaicicius (ultimul tradus și în romînește), „Evenimente mari în Vasianestis” de Dovidaitis, poemul „Pe pămînt lituanian” de Tilotis, piesa „Cîntă cocosi” de I. Baltušis, ș. a.

IURKUNAS VITAUTAS (R.S.S. Lituaniană) Construcția centralei electrice de la Antalep (gravură în lemn, 1937)

IUHAN SCHMUUL

poet din R.S.S. Estoni

A VENIT LUNA MAI

Prin ploile albastre din ochii lui april ciudata primăvară, cu răsufarea ei ne atîngea obrăzii; și soarele copil pe flori pune lumina în picuri mari și grei

Acum e mai; alb, luna respiră peste băli, departe-n mieznoapte reci neguri a gonit tozese pădurea păsări, ca în atîtea dați și insulele-s bete de cîntecele uimit.

Și tulburate valuri în golții se lrbese. În zori îmbracă tărîmul cu cîmărete-argintii iar soarele, la malul oceanului cerese fîgăduiește vara cu miinile-aramii.

Deasupra mea vibrează lung noaptea din mal tîind în trup cărarea pentru cea care vine. Pe inimă stau înălțări și cîntecele-s mai rotunde și mai pline tînd vilvoresc în mine.

În romînește de **George-Radu Chirovici**

WALDIS LUKS

poet din R.S.S. Letoni

SĂ FIM TINERI

Să fim tineri. Tînră ca noi dimineața. Să curgă soare înalt în vine albastre Tineri să fim, tineri! Vîigoarea și viața Să umple toți mugurii primăverilor noastre.

Să fim tineri, să nu ne uze vînturile Acetui drum. Cristalele fără de preț Ce-mpodobesc cugetul nostru și gîndurile Să le dărulim, prieteni, acetiei dense vieți.

Să ancorăm în mări nema-brăzdate, departe Și liniște Daugavei va fi în noi deplină Păstrînd vîpăile adolescenței, pînă la moarte În artere ne va surzi fierbinte lumină.

Să fim ca holda. Oamenii vor culege Împreună cu grînele, cîntecele zîcînd în cuvinte. Să fim tineri. Cu noi alături vor merge Stelele, și soarele, și vîntul — înainte.

În romînește de **Cezar Baltag**

Cartea străină

Lion Feuchtwanger: „DER WARTESAAL“

După tipărirea romanului „Falsul Nero” și „Narrenweiset oder der Tod und Verklärung des Jean-Jacques-Rousseau” (Intelepciunea prostului sau moartea și transfigurarea lui Jean-Jacques Rousseau), editura Aufbau-Verlag din Berlin a oferit cititorilor o nouă ediție, completă, din trilogia „Der Wartesaal” (Sala de așteptare). Trei romane — ancorate în trei epoci diferite — descoperă o sigură manieră de interpretare a istoriei: materialistă. Lion Feuchtwanger știe să însuflească istoria (pentru cititorul român „Goya” e c mîrturie). Trilogia „Der Wartesaal”, recent pusă în vinzare în librării noăstre, cuprinzînd trei volume: „Erfolg” (Successul), „Die Geschwister Oppermann” (Oppermannii) și „Exil” este o cronică substanțială a Germaniei în umbra nazismului. Urmînd destînl familiei Oppermann, în ipostaze cele mai felurite, Feuchtwanger a continuat nemilosul rechizițoriu pe care cei mai buni scriitori germani, în frunte cu Heinrich Mann, l-au făcut filistinismului și spiritului progres. „Mă preocupă ideea — spune scriitorul — de a lumina publicului cititor din întreaga lume, cît se poate mai repede, fața adevărată și uneltrile nazismului”.

Teșu Milcoveanu

AGENDĂ

„MANIFESTUL COMUNIST” ÎN TRANȘNEREA POETICA A LUI BRECHT

Cercetătorii fondului de manuscrise rîmase de la Bertolt Brecht au descoperit recent cîteva variante ale unei transpuneri în versuri a „Manifestului Partidului Comunist”. Ideea prelucrării în versuri a celebrei lucrări a lui Marx și Engels l-a urmărit pe marele dramaturg încă din anul 1945, de cînd datează prima variantă.

În total s-au descoperit pînă acum 12 pagini mari de versuri, care au fost reproduse în revista „Sinn und Form”.

„TEATRUL LITERAR” DIN BUDAPEȘTA

Profilul teatral al capitalei ungare s-a îmbogățit de curînd, odată cu inaugurarea noului „Teatru Literar”. În sala acetui teatru vor răsuna versurile marilor poeți maghiari și străini. După cum anunță ziarul „Nep-szabadsag”, conducerea teatrului a înscris pentru început în repertoriul său 6 cicluri de recitaluri literare și

anume: „Parnasul maghiar” (operele clasice ale poeziei maghiare), „Poezii Renașterii”, „În lumea largă” (marile figuri ale poeziei universale), „Cu pana și cu dalta” (ciclu dedicat operelor mai puțin cunoscute ale poezilor-proletari unguri), „Oglinda strîmbă a veacurilor” (ciclu consacrat salirei universale) și un ciclu consacrat memoriei poezilor antifasciști.

Lirica maghiară actuală se va bucura de atenția deosebită a Teatrului, care va organiza seri literare dedicate poezilor contemporani.

Primele manifestări în acest sens au fost organizate poezilor Ioszf Fodor, Varnay Jeny, Ferencz Jankoviz.

De asemenea pe scena Teatrului Literar se vor monta piese într-un act ale clasicii universale: Cehov, Galdoni, Wilde, Caragiale, Nașci.

UN FILM DESPRE ALBERT SCHWEITZER

Regizorii Erick Anderson și Jeer Hill au lucrat timp de 6 ani la un film documentar consacrat vieții și activității marelui filozof umanist, dr. Albert Schweitzer.

Timp de trei ani regizorii au filmat în Africa, acolo unde Schweitzer, re este și medic, a deschis un spital pentru populația băștinașă.

Textul filmului este citit de însuși Schweitzer și de actorul și regizorul francez Jean-Louis Barrault.

EDITAREA „OPERELOR COMPLETE” ALE LUI MAXIM GORKI ÎN ITALIA

Italianii, în mijlocul cărora a trăit un timp Maxim Gorki, se numără printre cei mai fervenți cititori ai marelui scriitor rus.

Este semnificativ faptul că primele traduceri italiene din creația lui Gorki au apărut încă din anul 1901.

Actuala editare a operelor complete ale lui Maxim Gorki de către „Editori Riuniti” va constitui un eveniment deosebit în viața literară italiană. Ediția este planuită în 20 de volume, dintre care primele se și află în librării, și va cuprinde unele lucrări traduse pentru prima oară în Italia.

Opinia publică italiană salută călduros acetă inițiativă, subliniînd, așa cum face ziarul „Unita”, că ea vine într-un moment hotărîtor al luptei pentru realism în literatura și arta italiană.

CHAPLIN — NAPOLEON

După succesul pe care l-a înregistrat cu incisivă satiră a modului de viață american, „Un rege la New-York”, neobositul Charlie Chaplin — care se află actualmente în Africa — se gîndește la realizarea unui film despre Napoleon Bonaparte, pretendent la dominația lumii!

În rolul Josephinei va apare soția lui Chaplin, actrița Oona Chaplin.

S. C.

MARIE PUJMANOVA

De la Praga ne vine vestea morții Mariei Pujmanova, scriitoarea cehă care, alături de Carel Capek, von Olbracht și Marie Majerova, a contribuit hotărîtor la crearea romanului social în literatura cehoslovacă de astăzi.

Bolnavă de mai multă vreme, ea s-a stins în ziua de 19 mai, cu trei săptămîni înainte de a fi împlinit 65 de ani.

La noi, vestea morții marelui scriitor ceh a venit după ce cititorii romîni cunoscuseră prin trilogia ei: „Oameni la răscruce”, „Jocul cu focul și Triumful vieții”, — zbuciumul poporului ceh de la jumătatea celui de al treilea deceniu al veacului nostru și pînă la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, frîmțările sociale și politice din acest răstimp ale poporului prieten, spre care romanele Mariei Pujmanova deschid o cale ce duce la o mai temeinică prețuire.

Născută și crescută în atmosfera specifică mediului intelectual ceh dinaintea primului război mondial, — tatăl ei a fost jurist și profesor universitar — Marie Pujmanova și-a început activitatea literară în 1917 cu volumul de nuvele „Sub arși”. În acest volum scriitoarea a evocat copilăria și tineretea fericită, atmosfera de familie idilică și viața patriarhală din Praga dinaintea primului război mondial.

Marie Pujmanova se orientează spre problematica socială a epocii și spre înțelegerea mai adîncă a fenomenelor pe care le trăiește, nu prin literatură ci prin ziaristică. Timp de 20 de ani aproape, critica literară și reportajul sînt pe primul plan al activității ei creatoare. În calitate de ziaristă ia parte, în timpul

crizei economice din 1929—1932, la grevele muncitorilor de la Most și Cerveňa Skala. Confruntarea cu acetastă nouă realitate îi întărește convingerea că eroii vremurilor noi sînt muncitorii, care devin astfel eroii primordiali ai creațiilor ei literare.

În 1932 face o călătorie în Uniunea Sovietică în urma căreia publică volumul de reportaje „Aspecte din țara nouă”.

Frîmțările pe care le trăiește ca ziaristă, experiențele din timpul grevelor muncitorești și al călătoriei în U.R.S.S. sînt temelie pe care se dezvoltă opera ei vitore.

Romanul „Oameni la răscruce”, care în 1937 ajunge la a cincea

ediție și obține premiul de stat, oglîndește răsăpînția la care se găsea poporul ceh înainte de izbucnirea marii crize economice. Desfășurarea acțiunii și conflictele sînt înfățișate din perspectiva unei familii de intelectuali de stînga și a unei familii de muncitori. Cartea corespunde unui moment de cotitură și în concepția scriitoarei după cum reiese din acțiunea romanului următor — „Jocul cu focul și Triumful vieții”, care marchează identitatea dintre drumul scriitoarei și cel al clasei muncitoare, angajată în lupta pentru libertate și dreptate socială.

În anii ocupației hitleriste, în anii încercărilor atît de grele pe care poporul ceh le-a suferit în timpul războiului, Marie Pujmanova dăruiește literaturii cehă creația sa poetică, volumele de versuri: „Carte de cîntece și Versuri moztare”.

În freazăl de bucurie al Eliberării ea închină un volum de versuri („Praha, 1945), orașului ei drag pe care nu l-a părăsit decît pentru vremelnice călătorii. Unul din ultimele ei volume de poezii „Milioane de pîrumbi”, publicat în 1950, este închinat luptei pentru pace. Acetste ultime stihuri sintetizează înțelesul adînc al întregii ei opere, pîtrînsă de un profund caracter umanist.

Creația Mariei Pujmanova reprezintă una din culmile literaturii ceh contemporane. Tradusă în numeroase limbi, ea intră astăzi în patrimoniul literaturii universale.

Mihai Pop

PAK GHEK NAN